

T.M.M.O.B.
Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
ORTADOĞU, KUZEY IRAK OLAYLARI VE TÜRKİYE
Panel - 9 Kasım 1990 Cumartesi
KATILANLAR:
Murat Karayalçın (Samsun Milletvekili)
Sedat Ergin (Gazeteci Yazar)
Selim Okçuoğlu (Hukukçu)
Veysi Sarısözen (Yayıncı)
1997-ANKARA

Birinci Oturum

Başkan: Yavuz ÖNEN

Yavuz ÖNEN- Sayın davetliler, toplantımıza hoş geldiniz diyorum. Önce belirtmeliyim ki, Sayın Mümtaz Soysal, ilan ettiğimiz halde Panele katılamayacağını bildirmiştir. Biz de sabah öğrendik, ilan edip duyurma şansımız olamadı. Yerine gazeteci arkadaşımız Sayın Sedat Ergin katılacaklar. Konuşmacıları davet ediyorum: Sayın Karayalçın, Sayın Ergin, Sayın Sarısözen ve Sayın Okçuoğlu; buyurun.

Biz, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği olarak bu konuyu tartışmak istediğimizde bölge son derece sıcak günler yaşıyordu. Bölgedeki her kıpırdanışta, her sorunda Türkiye'yi yakından ilgilendiren ve etkileyen bir süreç başlıyordu. Bunu değerlendirebilmek, olan biteni ayrıntılarıyla öğrenebilmek ve yakın geleceği görebilmek üzere, böylesi bir toplantıda yarar gördük ve bu tartışmada bize ışık tutacak bilgileri verebilecek isimleri aradık, huzurunuzda onları getirmeye çalıştık. Çağrımıza katıldıkları için katılımcılara teşekkür ediyorum Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği adına. Ben şimdi sözü vermeden önce sorunu neden ilgi alanımız içinde bir konu olarak gördük ve önemi bizler ve Türkiye açısından nedir? Kısaca Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'nin görüşünü size sunmak istiyorum. Ortadoğu, tarihte önemli ve yüksek uygarlıklara sahne olan bir bölge. Hızla geçiyorum... Yeni dünya düzeninin 1991'den sonra bütün dünyaya yönelik yeni programı çerçevesinde, Ortadoğu'da yeni bir süreç başladı. Ortadoğu Amerika Birleşik Devletleri'nin, Körfez Krizi süreci içinde gücünü ve egemenliğini artırdığı bir bölge haline geldi. Tabii bizler, ülke olarak, halk olarak ve özellikle Güneydoğu'daki panoromaya baktığımızda, Güneydoğu halkı olarak bizleri çok yakından ilgilendiren bu yeni süreçte, özellikle ambargo süreçleri ve bölgenin sürekli müdahale alanı haline gelmesi, sorunu bizim için ilgi çekici ve sürekli gündemde tutan bir konu haline getirmiştir. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği olarak, bölgeyle olan ilişkilerinde, bölge halkıyla olan ilişkilerinde bu sorunun, özellikle Kuzey Irak'ta yaratılmaya çalışılan yeni dengeler sürecinde bir hayli yakıcı olduğunu biliyoruz, o nedenle de, üzerine gitmeye gayret ediyoruz. Ben, bu yeni dengeler içinde tabii ki, bölge ile ilgili ayrıntıya girmeyeceğim, ama genel bir yaklaşım olarak hepimizin de bildiği üzere yeni unsurlar olduğunu söylemek istiyorum. Bir kere PKK'nın, Türkiye dışında bölgede de bir argüman, bir unsur olarak sürekli hesaplarda, dengelerin oluşturulmasında ve pazarlıklarda isminin

daima geçmeye başladığını vurgulamak gerekir, bunu böyle görmek gerekir. Artık PKK olgusu, uluslararası bir olgu halinde bölgede de, kendinden söz ettiren bir enstrüman haline geldi. Onun altını çizmek gerekiyor. Kürtler arasındaki farklılaşmadan dolayı Kürdistan Demokratik Partisinin etkinlik alanı ve Yurtsever Ulusal Cephe'nin -Talabani Cephesi'nin- bir etkinlik alanından söz edilebilir. Kuzey Irak'ta bu yeni oluşturulmaya çalışılan, ama adı daha tam konulamamış ve unsurları daha tam oluşmamış yeni rejimin sürekli gündemde olduğu şu günlerde, böylesi bir konuya değinmek istedik; ama Türkiye'de hep yaşadığımız üzere gündem çok hızlı ve çok çarpıcı değişiyor. Yine de zannediyorum ki, bugünkü tartışma ilgisini ve sıcaklığını koruyacaktır. Ben konuşmamı bitirmeden önce, bir hususu daha eklemek istiyorum: Bu yeni unsurlar arasında Kuzey Irak'taki pazarlıklar, konuşmalar içinde Türkmenlerin de bir unsur olarak devreye girdiğini, Asurilerin de oluşturulması muhtemel olan bir yönetim biçiminde yer alabileceğinden söz edilmeye başlanıldığını ve Ortadoğu'da bugün -bitirirken altını çizerek söylüyorum- İran'ın, Türkiye'nin, Suriye'nin ve Irak'ın, büyük ülkelerin dışında -ABD, Rusya, Fransa, İngiltere gibi ülkelerin dışında- bir egemenlik yansına girdiklerini görüyoruz. Hatta geçmiş yıllardan da çok iyi hatırlayabileceğimiz üzere büyük ülkelerin bir enstrümanı olan İsrail de, Ortadoğu politikasında devamlı kendini hatırlatan ve hissettiren bir konumda bulunuyor.

Ben ilk konuşmacı olarak bir avantaj kullanır durumda olmamak ve konuşmacı statüsüne de geçmemek için burada sözlerimi noktalıyorum ve ilk sözü Sedat Ergin'e veriyorum. Buyurun Sayın Ergin.

Sedat ERGİN - Çok teşekkürler, isterseniz önce, yapılacak tartışmalar için, konuşmalar için bir çerçeve oluşturabileceği düşüncesiyle Kuzey Irak sorununun nasıl ortaya çıktığına kısaca göz atalım. Bilindiği gibi, Irak, 2 Ağustos 1990 yılında Kuveyt'i işgal etti. Amerika Birleşik Devletleri bunun üzerine Irak'ın Kuveyt'ten çekilmesini sağlamak için aylar süren bir diplomatik çabayla, bir uluslararası koalisyon oluşturdu Irak'a karşı ve büyük bir uluslararası baskı altına aldı Irak'ı, Kuveyt'ten çekilmeye zorladı. Irak çekilmeyince ABD, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nden karar çıkartarak askeri opsiyona, askeri seçeneğe yöneldi. 1991 Şubat ayı sonunda hava harekâtı, saldırıları başladı Irak'a. Türkiye'nin de, bu askeri kampanyada incirlik Üssü ve Güneydoğu'daki diğer Muş, Batman üsleri kullanıldı. Türkiye, üslerin Amerikan uçakları tarafından kullanılmasına izin verdi ve bu askeri kampanya içinde yer aldı Irak'a karşı.

Amerika Birleşik Devletleri bu harekâta başlarken, Birleşmiş Milletler'den aldığı görev talimatı çerçevesinde bu harekâtın hedefini Kuveyt'in işgalden kurtarılması olarak açıklamıştı. Hava harekâtının ardından güneyden de bir kara harekâtı başladı ve Kuveyt'i işgal etmiş olan Irak birlikleri püskürtüldü ve yine hatırlayacağız, o dönemde Türkiye'deki askeri üslerden hava harekâtı için yararlanabilen Amerika'nın, kuzeyden bir cephe açma yönündeki talebi, her ne kadar o dönemdeki Cumhurbaşkanı Sayın Turgut Özal'ın, bütün arzusuna, buna sıcak bakmasına rağmen yönetim içindeki tartışmalar ve sivil, askeri bürokrasinin buna karşı çıkması sonucu kabul edilmedi. Türkiye'nin buradaki rolü, sadece hava harekâtıyla ve ona sağlanan kolaylıklarla sınırlı kaldı. Evet, Amerika'nın Irak'ı, Kuveyt'ten püskürttüğü noktaya geldiğimizde -bu Mart ayın sonlarıydı- Irak'a dönük uluslararası abluka döneminde Saddam Hüseyin'in, kuzeyde herhangi bir sorunu olmamıştı. Kuzeydeki Kürtler, gerek savaş öncesi, askeri harekât öncesi,

gerek askeri harekât döneminde, Saddam Hüseyin'i arkadan vurmaya dönük, ona karşı ayaklanmaya dönük bir girişimde bulunmamışlardı, sessiz bir şekilde bu dönemi geçirmişlerdi; fakat ne zamanki Amerika Kuveyt'ten çekildi ve geri döneceğini açıkladı, bunun ardından birden Kuzey Irak'ta bir hareketlenmenin başladığını görüyoruz ve o dönemde Amerikan yönetimi, bölgeden geri çekilirken Kuzey Irak'taki Kürtlere, Kürt gruplara sürekli bir şekilde "Saddam Hüseyin'e karşı ayaklanmaları" mesajını verdi. Hatta o dönemde -yanılmıyorsam- 1991 Mart sonunda Başkan George Bush, Beyazsaray'da yaptığı bir konuşmada, doğrudan Kürt halkına seslenerek "artık meseleyi kendi ellerinize almanızın zamanı gelmiştir" dedi. Saddam Hüseyin savaştan yenik çıkmıştı; Irak büyük bir belirsizlik içindeydi, büyük bir moral çöküntüsü vardı. O dönemde Kuzey Irak'taki Kürtler, bu otorite boşluğundan da istifade ederek Saddam Hüseyin'e karşı bir ayaklanma girişimine, bir harekete giriştiler. Saddam Hüseyin'in buna yanıtı son derece acımasız bir şekilde oldu. Birliklerini kuzeye doğru sevk etti. Bunun üzerine Kuzey Iraklı Kürtler, birden Türkiye'ye doğru kaçmaya başladılar. Toplu bir kaçıştı, yanılmıyorsam yaklaşık 2 milyona yakın insan yer değiştirdi ve birden Türkiye sınırından içeriye on binlerce Kürtün girdiğini gördük ve Kuzey Iraklı Kürtlerin, Türkiye sınırından içeriye girmesiyle birlikte uluslararası dünya politikasının gündemine ve aynı zamanda Türk dış politikasının gündemine Kuzey Irak sorunu girmiş oldu. Türkiye'nin bir şekilde bu soruna karşılık vermesi gerekiyordu. Türkiye, burada insani mülahazalarla sınırını açtı, Kürtlerin sınırdan içeriye girmesine izin verdi. İkincisi, onlara barınma imkânı sağladı; fakat on binlerce Kürtü, kendi bünyesinde barındırabilecek durumda değildi. Bu dönemde yapılan uzun müzakerelerden sonra Amerika, İngiltere ve Ankara arasında yapılan üçlü istişarelerde Kürtlerin, yeniden Kuzey Irak'a dönmeleri eğilimi güçlendi; fakat dönen Kürtlerin güvenliği ne şekilde sağlanacaktı. Geçmişe baktığınızda, Saddam Hüseyin'in, Iraklı Kürtlere ne kadar acımasızca davrandığını hatırladığınızda, örneğin Halepçe katliamını hatırladığınızda, onların güvenlik endişelerini karşılamak, onları Saddam Hüseyin'in acımasız olabilecek bir misillemesine muhatap bırakmamak gerekiyordu. Burada insani mülahazalar ve Kuzey Iraklı Kürtlerin güvenliği söz konusuydu.

Bulunan formül, Irak'taki merkezi otoritenin Saddam Hüseyin'in, kuzeydeki yetkisinin, hâkimiyetini sınırlandırmaya dönük bir formüldü. Önce Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nden 668 Sayılı Karar çıkartıldı ve bu kararda, Birleşmiş Milletler, Kuzey Irak'taki azınlıkların güvenliğini üstlenme, güvenliğini gözetme taahhüdünü yükledi, bunun ardından Amerika, İngiltere, Fransa ve Türkiye'nin de yer aldığı Çekiç Güç -"Huzur Harekâtı" da deniliyor-operasyonu başladı. Buradaki sistem neydi? Burada çok küçük bir saptama yapmak istiyorum. Türk kamuoyundaki yaygın kanı, Çekiç Güç'ü, Türkiye'ye getirmek isteyen tarafın, Amerika Birleşik Devletleri olduğudur; yani Batı'nın bunu Türkiye'ye dayattığı yolundadır. Halbuki ben, o dönemde Washington'da gazeteci olarak görev yapıyordum ve biraz konuyu yakından izlediğimi zannediyorum. Aslında Çekiç Güç'ü Türkiye'ye getiren kişi, buna kapıyı aralayan kişi, davette bulunan, deyim yerindeyse bunu zorlayan kişi, dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal'dan başkası değildir. O dönemde, Amerika'da, Körfez krizi bitmişti ve iç kamuoyundaki rahatsızlık nedeniyle Amerikan yönetimi bir an önce çekilmek istiyordu bölgeden. Çekiç Güç harekâtını, operasyonunu, egzersizini zorlayan Turgut Özal oldu, hatta önce İngiltere Başbakanı John Major'u ikna etti ve ikisi birlikte Başkan Bush'u bu konuda

baskı altına aldılar ve o dönemde Beyaz Saray'dan yapılan açıklamalara bakıldığında, Özal'ın taleplerinin başlangıç aşamasında karşılıksız bırakıldığı, fakat Özal'ın ağırlığını koyması ve Bush'u bizzat ikna etmesi sonucu Amerika'nın buna yeşil ışık yaktığını görüyoruz.

1991 Mart'ıyla birlikte biraz önce de söylediğim gibi, dünya politikasının, uluslararası politikanın gündemine Kuzey Irak sorunu girmiş oldu. Bu Türkiye açısından da, Türk dış politikası açısından da önemli soru işaretleri yaratıyor. Sorunun özünde ne geliyor? 668 Sayılı Güvenlik Konseyi Kararı'na baktığımızda, bu kararın, Irak'ın toprak bütünlüğünü taahhüt ettiğini, gözettiğini, aynı zamanda Irak'ın siyasi bağımsızlığını ve egemenliğini de tanıdığını, bu ilkeleri teyit ettiğini görüyorsunuz. Buna karşılık, buna paralel bir şekilde başlatılan Çekiç Güç uygulaması; yani Irak'taki, merkezi otoritenin, Saddam Hüseyin'in egemenliğini 36. Paralelde sınırlayan, onun üzerine çıkarmayan bu karar, bir çelişki oluşturuyor; neden? Bir taraftan Irak'ın toprak bütünlüğünü ve egemenliğini, merkezi otoritenin egemenliğini kabulleniyorsunuz, diğer yandan egemenliğini kabul ettiğiniz merkezi otoritenin toprak bütünlüğünü tanıdığınız ülkenin, belli bir coğrafya parçası içinde egemenliğini egzersiz edebilmesini, kullanabilmesini yasaklıyorsunuz. Burada tabii önemli bir çelişki var ve 1991 Mart ayından bu yana bu çelişki aşılabilmiş değil ve bu çelişki aslında, özünde, Türkiye'nin Irak politikasının en önemli açmazını oluşturuyor. O açmaz ne? Türkiye'nin tanımlanmış, yerleşmiş ve resmi siyaset belgelerine geçmiş Irak politikası, Irak'ın toprak bütünlüğü ilkesini esas alıyor. Türkiye'nin burada, toprak bütünlüğünün ihlaliyle ilgili güvenlik endişeleri var, o da nedir? Toprak bütünlüğü ihlal edildiği, bozulduğu ortadan kalktığı takdirde ve bunun kuzeydeki merkezi otoritenin kuzeyde kendi hâkimiyetini tesis edememesi sonucu burada bir bağımsızlık arayışının, bağımsızlık sürecinin ortaya çıkmasının, burada bağımsız bir Kürt devletine dönüşebileceği, bundan sonraki aşamada da Kuzey Irak'ta, bağımsız bir Kürt devleti kurulduğunda bir emsal oluşturacağı, bir cazibe merkezi olacağı ve Türkiye'deki ayrılıkçı eğilimleri güçlendireceği ve sonunda bölgede hem Türkiye'den hem Irak'tan da toprak kopartarak ortaya çıkartılacak bir bağımsız Kürt devletinin oluşumuna yol açacağı endişesi var ve Türkiye, bu endişeyle Irak'ın toprak bütünlüğü konusunda çok büyük bir hassasiyet gösteriyor.

Şimdi Amerikan politikasına bakıldığında ortada şöyle bir durum, var: 1991 Mart ayından bu yana merkezi otorite kuzeye giremiyor, Saddam kuzeye giremiyor ve Kuzey Irak'taki Kürtler son beş yıl içinde kendi kendilerini yönetiyorlar ve bunun bir bağımsızlık sürecine gittiği yolunda da yaygın endişeler var. Bununla birlikte Amerikan politikasında Türkiye'nin açmazı şu: Bundan büyük bir endişe duyuyor; fakat merkezi otoritenin, Bağdat'ın yetkisini, egemenliğini kuzeye yayması konusunu da çok açık bir şekilde telaffuz edemiyor; neden edemiyor? Sorun Amerikan politikasından kaynaklanıyor. Amerikan politikasına baktığımızda, Amerika'da resmi devlet politikalarında, kâğıda dökülmüş, açıklanmış, deklere edilmiş politikalarında Amerika'nın da, Irak'ın toprak bütünlüğünü tanıdığım görüyorsunuz; fakat dediğim gibi Saddam'ın kuzeye çıkmasına karşılar. Uzun dönemde bunun, bu bağımsızlık arayışının, bağımsızlığa giden sürecin, toprak bütünlüğü açısından, gözetilen toprak bütünlüğü ilkesini ortadan kaldıracığı ihtimalini Amerikalılar kendileri de itiraf ediyorlar; fakat bu konuda özellikle Irak politikaları, Saddam Hüseyin'in kişiliğinin üzerine inşa edildiği için, Amerikan Başkanı da kendisini bu alanda bağladığı için Amerika bu politikasından geri

adım atmıyor ve önümüzdeki dönemde de bu politikadan kolay kolay geri adım atmasını düşünmek bence pek gerçekçi olmaz. Dolayısıyla bu çerçevede baktığımızda ileriki yıllarda bu belirsizlik bir şekilde sürecek. Türkiye de tabii burada ciddi bir açmaz içinde; çünkü Amerika'yla çok yakın ilişkileri var, Amerika'nın yakın bir askeri müttefiği ve Türkiye'nin Batı politikasındaki en önemli ağırlık merkezlerinden biri Amerika. Türkiye, Irak politikasındaki kendi samimi arzularını, görüşlerini hayata geçirmek istediği zaman, Amerika'yı karşısında buluyor birden ve Amerika'yı karşısına alamadığı için de mevcut çözümsüzlüğü, açmazı Kuzey Irak'ta kabullenmek durumunda kalıyor. Bunun örneğini nerede görüyoruz? Çekiç Güç görüşmeleri yılda iki ya da üç kez yapıldığında Türk kamuoyunun büyük bölümünün bundan rahatsızlık duyduğunu biliyoruz, Meclisteki siyasi partilerin rahatsızlığını biliyoruz ve her seferinde "kalktı, kalkacak" derken, hükümetler buna karşı olmakla beraber, Amerika'yı karşısına almayı göze alamadıktan için, bu cesareti sergileyemedikleri için son aşamada Amerika'yı küstürmemek için mevcut durumu kabulleniyorlar ve Çekiç Güç'ün görev süresini uzatıyorlar. Son beş altı yıldır Türkiye'nin Kuzey Irak politikasında çeşitli gelgitler halinde yaşanan olay bu. 1991 Martındaki endişeler neyse, 1996 yılını geriye bırakmaya hazırlanırken, Kasım ayında aynı endişeler bugün yine gündemde.

Bütün sorun, Amerika'nın herhalde Irak'ın geleceği konusunda henüz ne yapacağına kesin kararını verememiş olması -biraz önce belirttiğim gibi- resmi politika, kâğıt üzerinde Amerika da Irak'ın toprak bütünlüğünü destekliyor; fakat Amerika'da bu konuda farklı eğilimlerin de olduğu biliniyor. Amerikan istihbarat örgütü CIA'nin Başkanı John Deutch'un geçen ay Amerikan Senatosu'nda yaptığı bir konuşmaya ve senatörlerin sorularına verdiği yanıtlara baktığımızda, burada Amerikan yönetiminin ve CIA'nın, Irak'la ilgili tereddütlerini bulabiliyoruz. Çok ilginçtir ki, CIA Başkanı da, Irak'ın bölünmesine karşı çıkıyor. Aslında Irak bölünmez diye, Irak parçalanmaz diye bir şey yok, pekala parçalanabilir; bunu kabul ediyor John Deutch, fakat parçalandığı takdirde ve yeni bir Kürt devletinin oluşumunu desteklediği takdirde, hem Suriye hem Irak hem İran hem Türkiye'den toprak alınması gerekeceğini, bu durumda Ortadoğu'daki dört ülkenin büyük bir belirsizlik içine itileceğini, dolayısıyla bunun yaratacağı belirsizliklerin ve dört ülkeyi içine alacak, dört ülkeye de serpintileri olacak bir belirsizliğin, aslında Amerika'nın Ortadoğu politikası açısından mevcut belirsizliğe kıyasla daha büyük sorunlar yaratacağını söylüyor. Amerika'nın bir başka endişesi daha var; o da Irak'ın parçalanmasına müsaade ettiği takdirde, bunu kabullendiği takdirde zayıf bir Irak, Ortadoğu'da, bölgede, İran'ın, tek başat güç olarak ortaya çıkmasına, çok geniş bir nüfuz kazanmasına ve Ortadoğu'daki nüfuzunu Arap dünyasının içine doğru yaymasına yol açacak, bunun kapısını aralayacak. Amerika'nın buradaki endişesi, yani Irak politikasındaki temel tereddütlerinden biri, bu şekilde bütün bölgeyi İran'ın nüfuzuna teslim etmemek. Dolayısıyla bu mülahazalarla Irak parçalandığı zaman bunun yol açacağı serpintiler ve İran'ın bölgede çok güçlenecek olması, Amerika'yı, Irak'ın bölünmesi konusundaki tartışmalarda biraz çekingen davranmaya itiyor.

Son bir nokta: Amerika dediğimiz zaman, bunu hiçbir zaman monolitik bir yapı, homojen bir yapı olarak görmememiz gerekiyor. Birden çok Amerika var. Amerika'da dış politikada karar alma mekanizmasının çok karmaşık olduğunu biliyoruz ve Kongre, Temsilciler Meclisi, GIA, Savunma Bakanlığı, Dışişleri, Beyaz Saray gibi pek çok ayrı birim bu politika oluşturma sürecine katılıyorlar. Böyle bir arayış döneminden geçiyor Amerika ve son Başkanlık

seçiminden sonra bence Irak'la ilgili tartışma yeniden alevlenecektir. Fakat son geleceği noktada Amerika'nın, Irak'ın toprak bütünlüğü yönündeki çizginin ağır basacağını kuvvetle tahmin ediyorum. Bu ağır bassa bile yine sırf Saddam Hüseyin'e endekslenmiş olan inatçı politikaları nedeniyle yine merkezi otoritenin 36. paralelin üstüne çıkmasına izin vermeyeceklerdir ve Türkiye'yi kendi yanlarına çekmek için ellerinden geleni yapacaklardır; bu da, Kuzey Irak'taki belirsizliğin -biraz önce söylediğim gibi- daha çok uzun bir süre devam edeceğini ve Türkiye'nin gündeminde duracağını ortaya çıkartır. Teşekkür ederim.

Yavuz ÖNEN- Çok teşekkür ediyorum ve sözü Sayın Karayalçın'a veriyorum. Buyurun Sayın Karayalçın.

Murat KARAYALÇIN (Samsun Milletvekili)- Çok teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sayın konuklar, önce TMMOB'yi böyle bir konuyu tartışmaya açması nedeniyle kutlamak istiyorum. Yavuz Beyin biraz önce ifade ettiği gibi Türkiye'de gündem çok sık değişebiliyor. Kayabiliyor; ama bu konu, bu sorun ve bununla bağlantılı olarak düşüneceğimiz öteki konular, sorunlar, Türkiye'nin temel sorunlarıdır. İnsanlarımızın, uzmanlarımızın, bilim adamlarımızın, sivil toplum örgütlerimizin, siyasetçilerimizin bu ve bununla bağlantılı sorunlar üzerinde içinde bulunduğumuz ortamda, çok sık bir araya gelmeleri, çok sık çalışma, tartışma yapmaları gerekiyor. Türkiye'nin yaşamakta olduğu sorunları -bu konuyla bağlantılı sorunları kastediyorum- bir başkası çözecek değil, biz çözeceğiz, biz çözmek durumundayız. Bunun yolu da, birbirimizle çok güçlü bir diyalog ortamını yaratabilmek, çok sık tartışma yapabilmek, görüşler geliştirebilmek. TMMOB'nin böyle bir platformu oluşturacağını Sayın Başkandan duyduğumda doğrusu biraz hayret etmiştim. Yavuz Bey, biraz önce Güneydoğu Bölgesindeki şubelerinin, oda temsilcilerinin, mensuplarının istemlerini dile getirdiklerini söyledi bu toplantının gerekçesi olarak, Doğu ve Güneydoğu'daki arkadaşlarının istemleri olduğunu söyledi, içten dileğim, doğrudan kuruluşların da, doğrudan ilgili sivil toplum örgütlerinin de, üniversitelerin de, bu tür platformları kendi inisiyatifleriyle ya da başka gerekçelerle de olsa oluşturabilmeleridir.

Sayın konuklar, ben, önce çok özetle Ortadoğu portresi çizmek istiyorum. Aslında Ortadoğu'da yaşanan tüm sorunların, Türkiye ile doğrudan, dolaylı bağlantısı olacağı açık; ama Ortadoğu portresinin ardından şu sırada Türkiye'yi ilgilendiren iki temel konuyu sizlerle tartışmak istiyorum: Bunlardan birincisi Kuzey Irak; ikincisi tartışma başlığı içine alınmamış olmakla birlikte su sorunu. Su sorununu da Ortadoğu'yla ilgili bir tartışmada mutlaka dile getirilmesi gereken bir sorun olarak gördüğüm için o konudaki düşüncelerimi anlatacağım. Sayın Başkan, biraz önce 15 dakikalık bir sunuş olacağını, daha sonra sorular sorulacağını ya da sorular sorulmasa bile konuşmacıların ekleme talepleri olursa, eklemede bulunabileceklerini söyledi. Ben, önce Ortadoğu'nun genel tablosunu ortaya koymak istiyorum. Sonra Irak'a geçeceğim. Eğer zaman olursa su sorununu ilk bölümde anlatmak istiyorum. Eğer zaman olmazsa sorulan sorularla bağlantılı ya da bağlantısız olarak ikinci kez konuşma fırsatını elde edebilirim, su konusuna ilişkin, su sorununa ilişkin düşüncelerimi söyleyeceğim.

Yaşadığımız bölgenin, içinde olduğumuz bölgenin, Ortadoğu'nun, dünyanın öteki bölgelerinden çok yapısal' farklılıklar taşıdığı kanısındayım.

Çok

farklı bir bölge; olumsuzlukları olan, sorunları olan, olumlu yanları bence daha çok olan, sıcaklıkları -meteorolojik anlamda değil, öteki anlamda- daha fazla olan bir bölge. Bir kez, Ortadoğu'nun, dünyanın öteki bölgelerinden farklı olarak uzun süre sömürgeleştirilmediğini dile getirmek gerekiyor.

Ortadoğu'nun değişik ülkelerinin, sömürge yapıldıkları süre içinde de bölgede yaşayan tüm halklar, kendi kültürlerini, dillerini, inançlarını korumuşlardır. Sayın konuklar, sömürgeci güçler, dünyanın başka bölgelerini işgal ettiklerinde orada mutlaka kendi dillerini konuşur hale getirmişlerdir. Hatta o bölgelerde insanlar, sömürgeci ülkenin diliyle sanki ulusal dilmiş gibi anlaşma noktasına gelmişlerdir. Hindistan anakarası, Bangladeş'iyile, Pakistan'ıyla, Güney Amerika, Afrika'nın değişik bölgeleri, bu iddiamın önemli göstergeleridir. Ortadoğu'da böyle olmadı; Ortadoğulular, sömürgeciler gittikten sonra, sömürgeciler varken de, kendi dillerini, kendi kültürlerini korudular, sürdürdüler; bu birinci önemli yanımız. Bu bölgenin birinci önemli yanının bu olduğunu düşünüyorum.

Bölgede, bugünkü sorunların çözümlenmesi için üzerinde durmamız gereken ikinci özgün boyut da şu: Ortadoğu'da bugün her karış toprak üzerinde, her metrekaşe toprak üzerinde şu anda yaşamakta olan bütün halkların tarihi iddiaları vardır. Çok genelleştirerek söylüyorum, çok ana hatlarıyla söylüyorum. Ama bana öyle geliyor ki, bir bilim adamı değilim, bir uzman değilim, bir siyasetçi olarak söylüyorum, Ortadoğu'da bugün, hemen her karış toprak üzerinde yaşamakta olan bütün halkların tarihi iddiaları olabilir.

Falanca dönemde, falanca yüzyılda biz yönetiyorduk iddiasını, bugün Ortadoğu'da yaşamakta olan bütün halkların dile getirebileceği kanısındaım.

Bölgemizin üçüncü özgün yanı şu: -bunu çok önemsiyorum- Ortadoğu, dünyada, coğrafyanın savaş elastikiyetinin en yüksek olduğu bölgedir.

Dünyada savaş elastikiyetinin ya da esnekliğinin Ortadoğu kadar yüksek olduğu bir başka bölge bence yok. Bu, şunu açıklıyor: Yani niye Bosna'da kıyamet kopuyor da, hiç kimse sesini sedasını çıkarmıyor? Gürcistan'da olaylar oluyor, Dağlık Karabağ'da savaşlar var, dünyanın başka bölgelerinde savaşlar oluyor, niye dünya alarmı olmuyor, dünya harekete geçmiyor da, Ortadoğu'da şöyle bir başını çevirip Kuveyt'e baktığında bütün dünya koalisyon kurarak bu bölgeye asker yığıyor? Bunun altında yatan neden, Ortadoğu'nun savaş esnekliğinin en yüksek bölge olmasıdır. Bunu yalnızca dünya savaş ticaretinin yaklaşık dörttebirinin Ortadoğu'da sirküle edilmesi gerekçesine dayandırmıyorum. Ortadoğu'da savaş esnekliğinin yüksek olmasının başka gerekçeleri var. Dördüncü ve son olarak yine bölgemizin bir başka özgün yanını söylemek istiyorum. Sayın konuklar, dünyanın başka bölgelerinde iktisadi ve toplumsal kalkınma, gelişme, o bölgede yer alan ülkelerin başarılarına bağlıdır. Savaş olsa da, doğal afetler olsa da, o bölgede yer alan ülkeler, yüksek bir başarıyı sergilerlerse, yüksek bir performansla sahiplerse, o bölgede iktisadi ve toplumsal kalkınma olabilmekte; ama bizim bölgemizde, Ortadoğu'da iktisadi ve toplumsal kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi iki şeye bağlı: Birincisi doğal afetler, ikincisi de barış durumu... Doğal afetlerin olmaması ve barışın sağlanması, Ortadoğu halklarının, Ortadoğu ülkelerinin iktisadi ve toplumsal gelişmesinin özüdür. Bizler, bu bölgede yaşayan insanlar olarak Ortadoğu'nun bu niteliklerini önemle göz önünde bulundurmak zorundayız. Çözümlemelerimizde de Ortadoğu'nun bu niteliklerini ortaya koymak zorundayız.

Bununla bağlantılı olarak bir de Türkiye'nin, Ortadoğu'daki görüntüsüne

değirmek istiyorum. Ortadoğu'daki Türkiye ve Türk görüntüsünün oldukça olumsuz olduğu ileri sürülmektedir. Hatta kimilerine göre, bu Batı'daki Türkiye ve Türk görüntüsüne göre daha da olumsuzdur. Bunun nedenleri değişik; kimileri bu olguyu Osmanlıların bölgedeki 400 yıllık egemenliğine dayandırmaktalar. Radikal Gazetesi'nin dünkü sayısında okudum. Emekli Büyükelçi İsmail Soysal, ilginç bir saptamada bulunmuş. Osmanlıların 400 yıllık egemenlik dönemi, Araplar tarafından "devri siyah" olarak adlandırılmaktaymış. İsmail Soysal, Balkanlar ve Ortadoğu Vakfı'nın Başkanı olarak, Vakfın yaptığı bir araştırmanın bulgularını ortaya koyuyor; özellikle Suriye'de, öteki Ortadoğu ülkelerinde ilkokul ve ortaokul tarih kitaplarını incelemişler, ilkokul ve ortaokul tarih kitaplarında bugün, Ortadoğu'da, Ortadoğu halklarının geri kalışlarının nedeni ve gerekçesi olarak 400 yıllık Osmanlı işgali ileri sürülebilmektedir. Kimilerine göre, bunun nedeni, Türkiye görüntüsünün kötü olmasının nedeni, Türkiye Cumhuriyeti'nin laik niteliğidir, kimileri de Türkiye ile İsrail arasındaki ilişkilerin, Türkiye'nin Ortadoğu'daki kötü görüntüsünün temel gerekçesi olarak ileri sürmektedirler; bunu ben de yaşadım. Bu yılın Nisan ayında İsrail'in ünlü Gazap Üzümleri Operasyonunu başlattığı sırada Birleşmiş Milletler'in bir toplantısında idim. Orada konuşma ve tanışma fırsatını elde ettiğim Arap diplomatlar, bunu çok temel bir gerekçe olarak ileri sürdüler. Öteki Arap ülkelerinin İsrail'le kurmuş oldukları ilişki, öteki Arap ülkelerinin İsrail'le yapmış oldukları bu anlaşmaları falan önemli değil; ama onların gözünde Türkiye'nin İsrail'le ilişkisi ve son eğitim uçuşlarına fırsat veren anlaşma, bunun temel nedeni.

Sayın konuklar, dediğim gibi bir bilimsel konuşma yapmıyorum, böyle bir inceleme yapma durumunda da değilim. Türkiye'nin Ortadoğu'daki görüntüsünün olumsuz olmasının nedenleri bunların berisi olabilir, başka nedenler olabilir; ancak bir gazeteci arkadaşın, bir yazarın, bir değerlendirmesini sizlere aktarmayı gerekli görüyorum: Araplarla ilgili olarak bu yazar arkadaşımız diyor ki, "Evet, doğrudur, bir yandan bu Araplarda bu 400 yıllık Osmanlı egemenliğinin kompleksi vardır, bunu tepki göstermektedirler. Bu nedenle, Arapların, Türkiye ile ilgili değerlendirmeleri olumlu değildir; ama bu olumsuzluğa karşın Araplar, eşzamanlı olarak Türkiye'nin, bölgede gelişmeyi sağlayıcı, barışı sağlayıcı çok önemli görevler üstlenmesini talep etmektedirler. Gerçekten Türkiye'nin Ortadoğu'da, çok çeşitli nedenlerle yapması gereken çok şey var. Şimdi aklıma geldi, söyleyeyim, ülke dışıyla bağlantı kurabilecek ortalama bir yurttaşımızın, Avrupalı dostu olabilir, Amerikalı dostunun olma olasılığı daha çoktur, Türkiye Cumhuriyetlerden yeni yeni dostlarımız olabilir; ama galiba hemen hemen hiçbirimizin Ortadoğulu dostumuz yok. Ortadoğu'da yaşayan insanlarla bu kadar içice olmamıza karşın, onlarla gazetenin dışında, resmi temasların dışında dostluk ilişkilerini yeterince geliştirebildiğimiz kanısında değilim, böyle bir ortam yok. ilişki içinde olabileceğimiz platformların bugüne kadar oluşturulmadığını çok büyük bir üzüntüyle gözlediğimi belirtmek isterim. Bölgede bansın sağlanması için, demokrasinin geliştirilmesi için ve iktisadi işbirliğinin sağlanması için önemli görevler üstlenmelidir Türkiye.

Türkiye çeşitli yazarlarımızın dedikleri gibi hiç kuşkusuz Ortadoğu'daki gelişmelere yalnızca terör açısından bakmamalı. Türkiye, hiç kuşkusuz Ortadoğu'daki konumunu, Ortadoğu'daki politikalarını yalnızca teröre dayandırmamalı; bu büyük bir yanlışlık olur. O nedenle söylüyorum, biraz sonra terör konusunda düşüncelerimi ifade etmeye çalışacağım; ama Türkiye'nin Ortadoğu'da izleyeceği siyasetin tek parametresi terör

olmamalıdır; barış, demokrasinin geliştirilmesi ve iktisadi işbirliği, Türkiye'nin önemle izlemesi gereken politikalar olmalıdır. Kuzey Irak'la Türkiye çok yakından ilgilidir, güvenliği nedeniyle ilgilidir. Hemen yanı başında bir komşusunda yaşanmakta olan çok yaşamsal bir sorun olması nedeniyle ilgilidir; iktisadi açıdan ilgilidir hiç kuşkusuz. Habur'un kapandığı dönemde nelerin yaşandığı biliniyor. Habur'un yeniden açılmasının, bugün Kuzey Irak'ta etkin olan Kürt partilerinin ilişkileri açısından neleri getirdiği de çok iyi biliniyor. O nedenle iktisadi öğeler son derece büyük bir önem taşımaktadır. Hiç kuşkusuz Kuzey Irak'la tarihi ve kültürel nedenlerle ilgilenmektedir. Hürriyet Gazetesi'nde Ferai Tınç'ın, iki gündür yazmakta olduğu Kerküklülerle ilgili, daha doğrusu Türkmenlerle ilgili bir yazısı vardı. Oradaki Türkmenlerin, Kürtlerin ne ölçüde birbirleriyle karıştığını, kaynaştığını yansıtmaları açısından ilginç buldum ve o nedenle size aktarmak istiyorum. Bir Türkmen düğününe gidiyor. Birlikte gittiği Türkmenlerin adları Kürtçe, büyük ölçüde kendi aralarında Kürtçe konuşuyorlar. Düğünde Ferai Tınç'ı Kürt horonuna davet ediyorlar. Kürt horonunu ilk defa duydum bir Karadenizli olarak. Onun üzerine Ferai Tınç, "Yahu, siz ne biçim Türkmensiniz Allah aşkına? Kürtçe konuşuyorsunuz, Kürtçe adınız var ve beni Kürt horonuna davet ediyorsunuz" "Vallahi biz, burada böyleyiz işte" diyorlar. Kuzey Irak'ta bizi çok değişik nedenlerle bölgeyle ilgilenmeye çeken faktörleri çok kısaca sıralamaya çalıştım.

Biraz önce Sedat Bey, çok önemli bir argümanı aktardı. Bu sıralarda çok yaygın olarak kullanılıyor o argüman. Sayın konuklar, kimi yazarlarımız Türkiye'nin kendi Kürt sorununu çözmesi sağlanırsa, ülkemizin Kuzey Irak'ta ortaya çıkacak siyasal şekillenmelerden çok fazla kaygı duymaması gerektiğini savunmaktalar. Türkiye'nin hiç kuşkusuz çok önemli, çok yaşamsal bir sorunu var: Kürt sorunu. Türkiye'nin en temel sorunu olarak görüyorum. Türkiye, mutlaka bu sorunu çözmeli; ancak, Türkiye'nin Kürt sorununu çözmesinin, Türkiye'nin, Kuzey Irak'ta ortaya çıkabilecek siyasal şekillenmelerden kaygı duymamasını getireceğini iddia etmenin doğru olduğu kanısında değilim. Bu ikisi bence, birbirinden ayrı kavramlardır, ayrı olgulardır. Türkiye, kendi Kürt sorununu çözmelidir; ama Kuzey Irak'taki siyasal şekillenmeleri özenle, dikkatle, duyarlılıkla izlemelidir. O ikisini birbiriyle ilişkili konular olarak görmüyorum. Sedat Bey, Kuzey Irak'ta yaşanan gelişmeleri dile getirdi; bunlara değinmeyeceğim. Şimdi işlemekte olan, işletilmekte olana Ankara süreciyle ilgili iki şey söylemek istiyorum. Ankara sürecinin tamamlanıp tamamlanamayacağı, başarıyla sonuçlanıp sonuçlanamayacağı iki şeye bağlı gözükmekte: Bunlardan birisi, Kuzey Irak'taki Kürt partilerinin ve partileşmemiş Kürt topluluklarının, aşiretlerinin tavrı, onlar arasındaki ilişkiler. Örneğin, gelir paylaşımı sorunu son derecede önemli. Örneğin, Talabani'nin o bölgede, kendi bölgesinde Türkiye ile doğrudan bir kapı açıp açamayacağı konusu, açıp açmaması konusu sorunu... Bunlar, Ankara sürecinin sonuçlanmasında Kuzey Irak'taki Kürt partilerinin, Kürt örgütlerinin kendi içindeki sorunlar, tartışmalar... Bir darboğaz olarak bunu görüyorum; bunların çözülüp çözülmeyeceğini görüyorum.

İkinci temel darboğazı da Irak'ın konumu olarak görüyorum. Öyle gözüküyor ki, -Paris ve Dublin süreçlerini de dikkate alarak söylüyorum- Irak'ın, bilinen, kullanılan diplomatik yöntemlerden birisiyle devreye sokulması sağlanmadan bu sürecin başarıyla sonuçlanması söz konusu olamaz. Ekim ayında Ankara'da yapılan toplantıda Sabah Gazetesi'nin bir haberine göre, Türkiye, Irak'ı toplantıya çağırarak istemiş; ama Amerika Birleşik Devletleri

buna karşı çıkmış. Amerika'nın tavrıyla ilgili, daha doğrusu Amerika'nın, Irak'tan bir bağımsız Kürt devleti isteyip istemediğiyle ilgili değişik tahminler var. Sedat Beyin dediği gibi, konuştuğunuz zaman Irak'ın toprak bütünlüğünden yana olduklarını açıklıkla dile getiriyorlar. 1994 Ocak ayında Ali Göre ile konuştum -Başkanvekiliydi o zaman ve Sedat Beyle birlikte gitmiştik Amerika Birleşik Devletleri'ne, gazeteci olarak katılmıştı Sedat Bey-Ali Göre, Amerika Birleşik Devletleri'nin, Irak'ın toprak bütünlüğünden yana olduğunu çok açıklıkla söyledi; başka platformlarda da bu söylenilmekte. Bunun söylenilmesine karşın tereddütler yaratan politikaların izlendiğini görüyoruz.

Benim bireysel düşüncem, Amerika'nın, Irak'ta, bağımsız bir Kürt devletinden yana olmadığı şeklindedir. Kuşkusuz kestirmek çok olanaklı değil, çok kolay değil. Bir tahmin olarak söylüyorum, Ortadoğu'da taşların kımıldaması, Ortadoğu'da coğrafyanın savaş esnekliğinin yüksekliği nedeniyle hiç beklenilmeyen şekillenmelere herkesi, hepimizi götürebilecektir, taşıyabilecektir ve Irak'ta bağımsız bir Kürt devletinin çıkması, güneyde bir bağımsız Şii devletinin gündeme gelmesini tahrik edebilecektir; hatta teşvik edebilecektir, hatta sağlayabilecektir. Irak'ın güneyinde bir Şii örgütlenmesinin, çevre ülkelerdeki Şii nüfusuyla birleşmesi durumunda Basra'nın, Körfez'in, çok büyük ölçüde İran'ın denetimine geçebileceği, geçme olasılığı son derecede açık bir tehlike olarak ortada durmaktadır. Bunu dikkate alarak söylüyorum. Yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönemde Türkiye, Amerika'nın isteğine göre değil, Amerika'yı ikna ederek, Amerika'yı ikna etmeye çabalayarak, olmazsa başka diplomatik mekanizmaları devreye sokarak Kuzey Irak sorununun çözümünde etkili olabilmelidir. Kürt partilerinin arasındaki sorunların çözümüne katkıda bulunarak, Irak'ın devreye girmesini dolaylı bir biçimde de olsa devreye girmesini, en azından bilgilendirilmesini sağlayarak etkili olabilmelidir.

Sayın konuklar, 1995 Şubat'ıydı galiba, Irak Dışişleri Bakanı El Sahafı Türkiye'de konuk ettim. Ankara'da konuştuk, bütün bunları, o tartışmalarda dile getirilen hususları da dikkate alarak söylüyorum, Kuzey Irak'ta, Türkiye'nin bir Kürt devletini istememesini ben eğer orada bir Kürt devleti olursa, Türkiye'deki Kürt yurttaşlarımız da bağımsız bir devlet kurmak isteyebilirler gerekçesine dayandırmıyorum; olabilir, olmayabilir; ama bence önemli olan, biraz önce sizlere sıralamaya çalıştığım Ortadoğu'nun temel nitelikleri nedeniyle Ortadoğu'nun toprak bölünmesinin gündeme gelmemesidir; Ortadoğu'da yeni siyasal şekillenmelerin ortaya çıkmamasıdır. Ortadoğu'da etnik yapılanmalara dayalı olarak yeni siyasal şekillenmelerin sonunun olmayacağı kanısındayım. Demokratikleşmeyi, demokrasinin güçlendirilmesini bu nedenle dile getiriyorum.

1970 ve 1974 çözümleri; yani Irak'taki 1970 Geçici Anayasası, 1974 Kürdistan Bölgesi Özerklik Yönetimi Yasası, bence çözüm için temel yaklaşımlar olmalıdır. Efendim, bağımsız devlet, federasyon vesaire... Bu tartışmalarla ismin buradan konulması önemli değil, 1970 ve 1974 yıllarında gerçekleştirilenler, çözüm için karşılıklı olarak kabul edilen ilkelerdir. Yeniden Türkmen faktörünü de göz önünde bulundurarak yorumlanabilir ve çözüm için kullanılabilir. Son olarak Sayın Başkan, sayın konuklar; anlaşılan şimdi su konusuna giremeyeceğim ve onu daha sonraya bırakacağım. Su konusuna da bir giriş olmak üzere son olarak Türkiye'nin özellikle Suriye ve İran'a yönelik yeni bir strateji geliştirmesi gerektiğini belirtmek istiyorum. Suriye ve İran'dan, Türkiye topraklarına çok yoğun saldırılar yapılmaktadır. Türkiye,

neyin nerede olduğunu bilmektedir. Artık, komşu ülkelerinin yönetimlerini ikna etmek durumunda olmamalıdır Türkiye. Türkiye'nin caydırıcılığa dayalı, ama müeyyidesini de ortaya koyan, müeyyidenin gereklerini yerine getirebileceğini açık bir biçimde gösterebileceği bir yeni terör stratejisini Suriye ve İran için geliştirmesi gerektiğini düşündüğümü ifade ederek konuşmamı tamamlıyorum. Teşekkür ederim.

Yavuz ÖNEN - Teşekkürler Sayın Karayalçın. Biraz da anılarınızı anlattığınız için zamanı size biraz fazla verdik. Buyurun Sayın Sarısözen.

Veysi SARISÖZEN (Yayıncı)- Gerek Oturum Başkanı gerekse Sayın Karayalçın, gündemin çok sık değiştiği kanısındalar. Ben ise tam tersini düşünüyorum, gündem adam akıllı yoğunlaşıyor, derinleşiyor. Şu son yaşadığımız rezalet aslında Ortadoğu'daki, Kuzey Irak'taki, Türkiye'nin Güneydoğu'sunda olan bitenden hiç de ayrı değil. Orada ne oluyorsa, tepemizde de o oluyor. Oralarda başka silahlar patlıyor, burada kamyonlar falan çarpıyor. Çünkü, gördüğünüz gibi bu hadisenin en baş kahramanı zaten 10 bin silahlı askere sahip bir aşiret reisi, bal gibi Ortadoğu'da savaş yapıyor. Demek ki, bizim gündem, birbirine çok organik bir şekilde bağlı geliyor, yoğunlaşıyor ve gittikçe tehlikeli bir karakter gösteriyor. Şimdi biz, eğer, Ortadoğu'yu, Kuzey Irak'ı ve buna bağlı olarak Türkiye'yi ele almak istiyorsak, bu bölgede bir savaşın olduğunu görmek zorundayız. Bunu görmeden hiçbir işi anlamak mümkün değildir. Niçin değildir; çünkü -daha şimdi son anda duydum, pek adaba uymayacak, ama- Sayın Karayalçın'ın en son söylediği sözler beni ürküttü açık söylemek lazımsa. Çünkü burada söz konusu olan şudur: Türkiye Cumhuriyeti, barışçıl, demokratik ve adil bir şekilde kendi Kürt sorununu çözememenin karşılığı olarak Suriye'ye, İran'a yaptırım uygulamaktan söz ediyor; bu sadece Sayın Karayalçın'ın sözleri değil, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde etkin olan bütün güçlerin görüşüdür. Bu savaş demektir arkadaşlar, bu şimdi yaşananndan çok daha ağır, yıkıcı, tehlikeli bir savaş demektir. O halde şu savaş sorunu çok aktüel. Şimdi niçin bu işler böyle oluyor ve bunun mahiyeti nedir; buna bakalım biraz. Geçmişte olsaydı bu sorun, bir zamanlar, örneğin Şeyh Sait İsyanı'nda olduğu gibi Türkiye Cumhuriyeti, genç cumhuriyet, belki -bugün o dahi eleştiriliyor, ama- bunun bir İngiliz emperyalist oyunu olduğunu söylemek de haklı olabilirdi diyebilir birçok insan; ama bugün durum çok farklı artık. Çünkü bugün, Türkiye, İran, Irak, Suriye, İsrail, Yunanistan ve bölgedeki tüm devletler, birbiriyle aynı bezden dokunmuş devletler oldular. Bunların hepsi aslında tek bir dünya pazarında, tek bir dünya piyasasında hareket eden ekonomik, politik, kültürel, sosyal kuruluşlardır, bu devletler. Bunların içinde hareket ettikleri dünya piyasası, dünya pazarı, dünya iktisadi ilişkileri, kapitalist yasalarla hareket eden ilişkilerdir. Bu devletlerin hepsi artık -eskiden farklı olarak- Amerika Birleşik Devletleri nasıl kapitalist bir ülkeyse, aradaki nicel farklar, zayıflıklar bir yana bırakılmak şartıyla, aynı kumaştan dokunmuştur. Kapitalizmin özü her yerde aynı şekildedir, yasaları aynı şekilde işlemektedir. Bu nedenle de onun hem iç politikalarının, hem de dış politikalarının yasaları birbiriyle eşittir. Bütün bu devletler -Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, İngiltere, Türkiye, İran, Suriye, İsrail, Irak- hepsi birbirleriyle pazar ve nüfus kavgası veren devletlerdir; hepsinin kendi çapında çıkarları vardır. Başlıca büyük üç merkez, Japonya, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği, -Almanya başta olmak üzere- bunlar dünya pazarında hegemon güç durumundadırlar. Bizim gibi orta

halliler ise, kendi bölgelerinde ali kıran baş kesen durumunda olmak peşinde koşmaktadırlar. Şimdi bizim bölgemizde bu küçük devletlerin arasında büyük bir boğuşma vardır; bölgeye egemen olma boğuşmasıdır bu aslında ve bu boğuşmayı kazanabilmenin en temel şartlarından bir tanesi de, bu devletlerden her birinin, yani bu küçük devletlerden her birinin, büyük devletlerden şu ya da bu grupla kurabileceği işbirliğine bağlıdır. Geçmişten çok farklı olarak Türkiye artık, Amerika Birleşik Devletleri'nin zorla tahakkümü altında değil, aynı zamanda kendi isteğiyle Amerika Birleşik Devletleri'nin desteğini almak isteyen bir ülkedir; İran da böyledir, Yunanistan da böyledir, bütün bölge devletleri böyledir... İşte böyle olunca, bütün bu devletlerin arasındaki pazar kavgaları gerçekte bir tür Kürt prizmasından geçerek, Kürtlerin sırtından yürütülen bir savaşa dönüşmüştür günümüzde. Savaş, İran'la Türkiye arasındadır, Türkiye ile Suriye arasındadır, Türkiye ve Irak arasındadır. Bütün bölge halkları, devletleri, birbirleriyle savaşı, mukavemet gücü yüksek olmayan Kürtlerin sırtından yürütüyorlar. Şimdi böyle bir ortamda Türkiye'deki siyaset tabii ikiye ayrılıyor. Bunlardan bir tanesi, bütün bu devletlerin, süttten çıkmış kaşık olmadığını bilenler kategorisi bu -bunlar genellikle sosyalistler oluyor- bir de çok nüanslar olmakla birlikte aralarında geri kalan partiler. Bunlar, çok çeşitli üsluplarla da olsa, Türk kapitalizminin - Türkiye'nin değil- bölgedeki çıkarlarının nasıl korunabileceği konusunda birbiriyle tartışıyorlar. Bizimle ise top yekün olarak şöyle tartışıyorlar: Bizim, Türkiye'nin çıkarına hareket etmediğimizi düşünüyorlar, kendilerini ise Türkiye'nin çıkarına hareket eden güçler olarak görüyorlar. Türkiye'nin çıkan ne demek, böyle bir çıkar nasıl olur mesela? Mesela, Bucak'ın çıkartan, Türkiye'nin çıkan mı veya Çiller çıkarları ya Vehbi Koç'un ya Sabancı'nın ya da işçilerin, emekçilerin şu paneli düzenleyenlerin çıkartan aynı şeyler mi bunlar? Şu anda bu çıkarlar, o kadar sert bir şekilde çatışıyor ki, fakat görünen, egemen gücün bize empoze ettiği çıkar ve buna Türkiye'nin çıkan diyorlar. Türkiye'nin böyle bir çıkar yoktur, Türkiye'nin bir kere savaşta çıkarı yoktur; bu bir.

İkincisi, Ortadoğu'da Amerika Birleşik Devletleri, çok açık adımlar atıyor. Irak, devre dışı bırakılmıştır. Irak politikasında belirsizlik falan yok aslında. Irak'ın işi bitti, Irak artık petrol bölgesinde etkin bir güç olmaktan çıktı; bu esas amaçtır. Yoksa Irak'ın bölünüp bölünmemesi falan, bunlar ikincil sorunlar. Şimdi sıra geldi İran'a. Şimdi İran üzerinde oynanıyor. Petrol bölgesinden bu kuvveti de izole ederek çıkabilirse Amerika Birleşik Devletleri, bu takdirde Japonlarla ve Almanlarla olan çelişkisinde çok esaslı bir avantaj yakalayacaktır. Bu üç büyük merkezin birbiriyle çok ciddi bir çatışması vardır. Bu çatışmalar İkinci Dünya Savaşı öncesindeki gibi ayyuka çıkmış çatışmalar değildir. Elbette bu üç merkez arasında bir nükleer harp, doğrudan bir çatışma ihtimali urukta gözükmüyor; ama bunlar, hemen hemen her konuda çok küçük belirtiler vermek şartıyla, ayyuka çıkartmaksızın çelişkilerini, daima aralarında farklı politikalar olduğunu ortaya koyuyorlar ve her bölgede kendine has çıkarları egemen kılmak için birbirleriyle yarışıyorlar, rekabet ediyorlar. O nedenle, örneğin Alman politikasında İran'la ilişkiler çok daha yumuşaktır - Amerikan ambargosunu tanımıyor İran nitekim- Amerika'ysa çok daha sert İran'a karşı. Peki, bu durumda İran mazlum bir ülke mi, yani eski tabiriyle mazlum milletlerin yaşadığı bir toprak mı İran? Değil tabiiyle, o da emperyalist karakteri olan bir ülke. O da bu emperyalizmi İslami bayrak altında gerçekleştirmeye çalışıyor; o da kendine büyük emperyalist devletlerden müttelik elde etmek için büyük çabalar harcıyor. Gayet tehlikeli

bir unsur olarak tüm bölgeye İslami fundamentalizmi taşıyor, karşı devrim ihraç etmeye çalışıyor her tarafa, nüfuz bölgesini adım adım bu şekilde genişletmeye çalışıyor. Onun bölgede müthiş bir etkinliği vardır. Mesela, Orta Asya cumhuriyetlerindeki bizim "soydaş" dediğimiz ve hiçbir şekilde anlayamayacağımız, dillerini falan anlayamadığımız insanların arasında, Türkiye'nin değil, İran'ın etkisi vardır. İran oralarda çok etkin rol oynuyor. İran, Afganistan üstünde elbette Türkiye ile kıyaslanmaz şekilde etkindir. Mısır üzerinde aynı şekilde etkisi vardır, bütün Arap aleminde İran'ın, Türkiye'ye nazaran çok ciddi etkisi vardır. Şimdi böyle bir unsur var bir tarafta, diğer tarafta buna karşı koyan, Suudi Arabistan gibi diğer petrol unsurları karşı karşıya geliyorlar; Amerika Birleşik Devletleri var işin içinde, İngiltere, Fransa ve Türkiye de var; bunlar kutuplaşıyorlar ve çatışıyorlar. Şimdi burada bizim yerimiz ne olacak sorunu, can alıcı politik sorundur. Burada genel olarak Türkiye'nin çıkan diye bir şeyle işin içinden çıkamayız. Halkların çıkan nedir bu bölgede? Bu bölgedeki halkların çıkan kesinlikle barıştan yana olmaktadır ve barış ise, Amerika Birleşik Devletleri tarafından getirilmeyecektir ya da Türkiye'deki egemen güçlerin Ortadoğu'ya müdahalesi suretiyle barış asla gelmeyecektir ya da İran'ın, Türkiye'ye müdahalesiyle barış gelmeyecektir. Her halk kendi evinin önünü süpürmelidir. Kendi militarist güçlerini İranlılar kendi ülkelerinde, Türkler kendi ülkelerinde, Suriyeliler kendi ülkelerinde tasfiye edebiliyorlarsa, savaşın kolunu bükebiliyorlarsa, o takdirde bölgeye barış gelecektir. Bu çok ciddi, radikal bir pozisyondur, başka da bir çare yoktur. Eğer bu başarılmazsa bölgesel savaşlar kaçınılmazdır; kimin kiminle savaşacağını kestirmek mümkün değildir. Kaldı ki, en başta da söylediğimiz gibi zaten ortada bir savaş vardır ve bu Kürtlerin sırtından yürütülen bir savaştır.

Bizim için arkadaşlar, diplomatik problemlere yaklaşımın metodolojisini de tartışmak lazım elbette. Bizlerin Dışişleri Bakanı olma ihtimalimiz yok; bizim elimizde istihbarat örgütleri, gizli servisler falan yok; dolayısıyla İran'da ne olup bittiğinin derin bir bilgisine, Suriye'de ne olduğunun derin bir bilgisine, Amerika'da ne olduğunun derin bir bilgisine sahip olma şansımız sıfırdır bizim âdeta. Biz ancak, yorum ve ancak medyada verilen enformasyonu izleyerek, fakat bilimsel bir analizle sonuçlara varabiliriz. Bu nedenle bizim, diplomasi alanında söyleyeceğimiz sözler genellikle, halkların mücadelesiyle sıkı sıkıya bağlı olan sözlerdir. Yoksa çeşitli anlaşmaları yorumlamak, bu anlaşmaların altında neler olduğunu çıkartmak çok somut bilgileri gerektiriyor. Bu bilgiler ise, bildiğiniz gibi günümüz dünyasında "gizli diplomasi" adını verdiğimiz, halklardan bütünüyle gizlenmiş olan, devletlerin tepesindeki unsurlar arasında konuşulan işlerden ibarettir ki, bunlara ulaşmak bizim işimiz değil ve imkânımız da yoktur zaten. Şöyle güzel bir söz söylenildi: Hakikaten Türklerin Arap milletleriyle, parçalanmış Araplarla münasebetleri zayıf; fakat bu yine genellikle Osmanlı mirasından kurtulmak için gayret harcayan, bizim Kemalist arkadaşlarımızın eğilimini oluşturuyor. Benim bildiğim kadarıyla örneğin Deniz Gezmiş, gitti Filistin'de Araplarla epeyi bir oturdu, çok tanıdığı vardı. Buna benzer çok insanımız var bizim Araplarla tanışmış, konuşmuş, görüşmüş. Sosyalist hareket, Araplarla daima iyi ilişkiler kurdu. Görüldü ki, Arap devrimcileriyle Türk devrimcileri arasında ilişki kurmak çok kolaydır; ama Türk egemen güçleriyle Arap egemen güçleri arasında ilişki kurmak çok zordur. Çünkü onlar, çıkar kavgası veren kuvvetlerdir, onların çıkarları çok farklıdır, onların birbiriyle rekabeti kaçınılmazdır. Bizlerin ise, -Arap halkları, Türk halkları, Kürtler- aramızda böyle çıkar farkları yoktur. Öyleyse çözüm,

diplomatik, biçimsel alternatifler peşinde koşmak değil, fakat halklar arasında esaslı dostluk köprülerini atmaktır; bu da, Türkiye'deki ilerici partilerin, yurt dışındaki ilerici partilerle olacak ilişkilerine sıkı sıkıya bağlıdır. Şimdilik benim söyleyeceklerim bu kadar.

Yavuz ÖNEN- Çok teşekkür ediyorum Sayın Sarısözen. Yalnız ben sözü vermeden önce, şu anda üzerinde konuşma yapılmış olan bir konuda birkaç şeyi aktarmak istiyorum. Sayın Sarısözen, dış politikaların oluşması süreçlerine çok genelde değinme yaptı; ben de bir-iki ekleme yapmak istiyorum. Türkiye'de, gerçekte -bütün ülkelerde de benzer durum var - bu dış politika bir uzmanlık alanı olarak ele alınıyor ve gizli yürütülüyor; genellikle dış politikayı belirleyen belli odaklar vardır, bakanlıklar vardır, belli uzman kadroları vardır bunların. Genellikle halktan kopuk bir politika izlenir. Halk bilmez, Türkiye'nin dış politikası nasıl oluşuyor, nasıl olacak, Irak'a yönelik politikaların süreci nedir? Burada çok tehlikeli bir noktada olduğumuzun altını çizmek istiyorum. Artık, bu dış politikaların belirlenme süreçlerinin de netleşmesi gerekiyor, sivilleşmesi gerekiyor, gerekirse referandumlara gidilmesi gerekiyor, kapalı bir alan olmaktan çıkarılmalı. Bakın, örneklerini çok yakın geçmişte yaşadık, birtakım grupların çetelerle işbirliği yaparak, örneğin Azerbaycan'da işi darbe örgütlenmelerine kadar götürebiliyor. Dış politika kapalı bir alan olmaktan çıkmalıdır noktasını tekrar vurgulamak istedim. Şimdi sözü Sayın Okçuoğlu'na vermek istiyorum; buyurun Sayın Okçuoğlu.

Selim OKÇUOĞLU (Hukukçu)- Teşekkür ederim. Ben de, böylesi toplantıların büyük yarar taşıyacağı inancıyla sözüme başlamak istiyorum. Sayın Karayalçın, bu noktada bir dikkat çekmişti; buna katıldığımı belirtmek istiyorum ve böyle bir toplantıyı düzenleyen Düzenleme Komitesi'ne teşekkür ediyorum. Şimdi güncel, aktüel bir sorunu konuşmak üzere buradayız. Hemen hemen günlük yaşamımızın bir parçası haline gelmiş, yoğun olarak bilgi enformasyonuna tabi tutulduğumuz bir alan Kuzey Irak, Ortadoğu ve Kürt sorunu başlığı var. Türkiye sorunu, ama ben Kürt sorununu da katıyorum buna. Belki benim kavrayışım bu noktada öne çıktı.

Bugünü kavramak durumundayız, bugünün üzerine konuşmak durumundayız; ama ben, Türkiye'de sorunun bir de geri planına doğru uzanılması gerektiği inancındayım. Çünkü bugün üzerinde konuştuğumuz olgunun kendisi, tarihsel bir şekillenişin ürünü, tarihsel bir arka planı var, sosyal bir arka planı var ve aktüel bir konu. Bu bakımdan kısa da olsa, tarihsel birtakım argümanların burada dile getirilmesi gerektiği inancındayım.

Şimdi Ortadoğu'daki bugünkü şekillenmenin temelinde birinci paylaşım savaşının ve birinci paylaşım savaşı sonrasında dünyanın birçok bölgesinde olduğu gibi Ortadoğu'da da şekillenmiş bir statünün olduğunu biliyoruz. Esas olarak emperyalizmin ve başta da İngiliz emperyalizminin Ortadoğu'da öne çıkan, Ortadoğu'nun bugünkü sosyal, siyasal dokusunu temellendiren temel bir güç olduğunu biliyoruz. Gerçekten de Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılma sürecinde İngiliz emperyalizmi, Ortadoğu'da yaşayan halkların yazgıları üzerinde büyük ölçüde belirleyici güç olarak ortaya çıkmıştır. Bugün Irak ölçeğinde de bu böyle, Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasal tasfiyesi sürecinde de bu böyle; diğer devletlerin bölgedeki oluşumunda da böyle. Türkiye'nin Osmanlı'nın dağılma süreciyle birlikte ve Kurtuluş Savaşı süreciyle birlikte içine girdiği, yöneldiği bir tercih sorunuyla karşı karşıyayız. Esas olarak bölgedeki petrol kaynaklarının denetimi, kontrol altında tutulması ve

emperyalizmin çıkarlarına uygun bir konum içerisinde sokulması gibi bir yakıcı sorun söz konusuydu. Bu çerçevede içerisinde Türkiye'de iç kamuoyunda ve tarihsel algılamışta Musul meselesi olarak bildiğimiz, temel bir sorun söz konusuydu. Bu sorun, İngiliz emperyalizminin yine büyük ölçüde çıkarları doğrultusunda çözümlendi ve Musul, Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihsel bir uzvu olmaktan çıkarılarak Türkiye Cumhuriyetine aktarılmaksızın, Haşimi Hanedanlığının bir koluna kurdukları Irak Krallığı'nın himayesi altına verildi. Kuşkusuz bu bir "uzlaşmayı" gösteriyordu, bölge üzerinde uzlaşmayı gösteriyordu. Bu uzlaşmanın taraflarından biri İngiliz emperyalizmi, diğeri de genç Türkiye Cumhuriyeti idi. O süreçte her ne kadar yoğun tartışmalara konu olsa da, Türkiye Cumhuriyetinin, Musul toprak parçasını kendi ulusal ve bölgesel bütünlüğü içerisinde kat- maktan özenle kaçındığını ve buranın İngiliz himayesine doğru girmesine dolaylı da olsa, zımni de olsa onay verdiğini görüyoruz. Gerçekten de, Milletler Cemiyeti prosedürü içerisinde bu bölge Irak Krallığı'nın egemenlik alanına terk edildi ve Türkiye burada belli bir ekonomik bedel karşılığında tarihsel haklarından vazgeçmek durumunda kaldı. Büyük ölçüde İkinci Dünya Savaşı öncesinde gelişen bu statü, İkinci Dünya Savaşı sonrasında da devam etti; ancak İkinci Dünya Savaşı'yla birlikte, dünya ölçeğinde egemen, emperyalist gücün Amerika Birleşik Devletleri olarak İngiliz emperyalizminin yerini almaya başladığını ve dolayısıyla Ortadoğu üzerinde de temel güç olarak sivrilmeye başladığını görüyoruz. Bu güç olma özelliği bugün de sürer durumda. Ortadoğu'da temel sorunlar aşağı yukarı belirliydi. Filistin sorunu yakın geçmişte büyük ölçüde aktüel sorun olarak öne çıkan sorunlardan biriydi. Çok yoğun çatışmaların, çok yoğun diplomatik çalışmaların olduğu bir sorundu. Belirli ölçülerde Filistin sorununun, kabul edilebilir ya da edilemez, bir çözüm noktasına ulaştığını ve bundan sonraki süreçte de, bu varılan çözüm sürecinin gerisine düşülmeyeceğim aşağı yukarı söyleyebiliriz. Gerçi sonuçta ortaya çıkan tablo, Filistinliler açısından, bölge halkları açısından ne ölçüde tercih edilebilir bir tablodur, o ayrı bir tartışma konusudur, ama klasik anlamda Filistin sorununun artık geri dönülmez bir noktaya ulaştığını söylemek mümkündür.

Filistin sorunu bir yana bırakılırsa, bugün Ortadoğu'da yine halklar ölçeğinde telaffuz edilirse, temel sorunun, ön plana çıkmaya başlayan sorunun artık gündemin birinci sorununu oluşturan sorunun Kürt sorunu olduğunu söyleyebiliriz. Bu açıdan Ortadoğu ölçeğinde bundan sonraki süreçte çok sıklıkla karşılaşacağımız kavramlardan biri olma özelliğine sahip Kürt sorunu. Kürt sorunu, münferit bir sorun olmak durumunda değil; yani ülkenin egemenlik sınırları içerisinde cereyan eden lokal bir sorun olarak görülmek durumunda değil, hemen hemen Ortadoğu'da temel diğer ulusların ve bu arada birçok bölge devletinin de sorunu olarak algılanmalıdır. Zira, Ortadoğu'da yaşayan Arap, Fars ve Türk uluslarının büyük ölçüde sorunu olmak durumunda ve bu arada Irak'ın, Suriye'nin, İran'ın ve Türkiye'nin de devlet olarak, siyasal erk olarak da temel sorunlarından biri olmak durumunda. Şimdi Ortadoğu'da temel sorunlardan biri olarak vasıflandırdığımız Kürt sorunu ölçeğinde kısaca diğer devletlerin durumu nedir diye bir yolculuk yapıldığında hemen hemen Kürtlerin halk olarak, topluluk olarak yaşadıkları ülkelerde -Suriye hariç; Suriye'nin çok özgün bir konumu olduğu ortada, İran'da, Irak'ta ve Türkiye'de tarihsel anlamda şu ya da bu ölçüde büyük sorunlar yaratmış bir Kürt sorunu olduğunu görüyoruz. İran'da da Kürtler açısından, Kürtler adına siyasal mücadele yürüttüğünü belirten siyasal oluşumlar açısından büyük bir mücadele geleneğinin

olduğunu görüyoruz; ama İran'da yine kabaca değinmek gerekirse, Kürt varlığının inkârına yönelik bir devlet politikasından söz etmek mümkün değil; yani İran'da resmi anlamda Kürtler yok sayılmıyor, Kürt varlığı kabul ediliyor; ama genelde İran bütününün bir parçası olarak değerlendiriliyor ve bilebildiğimiz kadarıyla Kürdistan adıyla adlandırılan bir eyalet yönetimi söz konusu. Kürtlerin burada kendi dillerini sosyal yaşamda kullanmalarının önünde bir fiili veya yasal engel olmadığı gibi, eğitim dili olarak ve günlük sosyal ve ticari yaşamın ayrılmaz bir parçası olarak Kürtçenin de kullanıldığını görüyoruz. Irak ölçeğinde yine bir Kürt sorunu olmasına rağmen, Kürtlerin yine var kabul edilmemesine dayanan bir politikanın olmadığını görüyoruz. Gerçekten de Irak, bölgede Kürtler açısından çok uç siyasal gelişmelerin yaşandığı devletlerden biri; zira 1974 Özerklik Yasası'yla siyasallaşmış bir Kürt varlığıyla ülke bütünlüğü içerisinde ve anayasal rejim içerisinde siyasallaşmış çok kültürlü, çokuluslu bir bölge. Ortadoğu, devletlerarası egemenlik mücadelesinin alanı olan bir bölge. Bu, tarih boyunca değişik argümanlarla, değişik nedenlerle olmuştur. Dini egemenlik, hükümler alanı olurken bazen din ögesi öne çıkmıştır, Hristiyan-Müslüman çatışması, Yahudi egemenlik uğraşı bunların örnekleri olabilir; böylesi bir ortam Ortadoğu.

Bir de Ortadoğu, tarih boyunca sürekli istilalara uğramış bir bölge. 19. yüzyıla kadar bu genel tarihi süreçten sonra kapitalizmin gelişme varlığından da söz etmek mümkün. Yine Irak'ta da bu anlamda çarpıcı örneklerini de bildiğimiz, gördüğümüz, yaşadığımız Kürtlerin yok sayılmasına yönelik bir devlet politikasından ve şekillenişinden söz etmek mümkün değil; ama Irak'taki mevcut yönetimin karakteri ve tercihleri Kürtlere yönelmiş baskı mekanizmalarının, zor mekanizmalarının çok yoğun bir biçimde işlendiği tarihsel örnekler karşımızda. Yine bir iç sorun olarak ve bölgesel sorun olarak Kürt sorunu var. Türkiye açısından baktığımızda yine Türkiye'nin nasıl adlandırılırsa adlandırılırsın, -çünkü adlandırma çok fazla önem taşıyor burada- tarihsel anlamda bir Kürt sorunu olduğu görülüyor ve aktüel anlamda da yine çok yakıcı bir Kürt sorunu olduğu görülüyor. Bölge devletlerinin .saymaya çalıştığım İran ve Irak ölçeğindeki bölge devletlerinin tersine Türkiye'de tarihsel anlamda Kürt varlığının kabulüne yönelik bir devlet politikasından söz etmek mümkün değil. Gerçekten de Türkiye'nin sosyal, siyasal şekillenışı içerisinde bir Kürt varlığının kabulü hiçbir şekilde söz konusu edilmemiş durumda. Bugün yaşanan fiili durum baz alınmamalı. Türkiye'de iki temel argüman öne çıkmış durumda: Biri ulusal devletin şekillenmesinde özellikle Fransız ulus devleti teorisinin yaşama geçirilmesi sürecinde tek devlet anlayışı olarak adlandırılacak bir tercih söz konusuydu burada ve burada tek bir ulus olgusunun öne çıkarılması gibi bir tercihe yönelmişti. Bu çerçevede içerisinde Kürtler başta olmak üzere Osmanlıdan geriye kalmış zengin etnik çeşitlilik hiçbir biçimde var olma şansına sahip değildi. Yine bu çerçevede içerisinde Türkiye'nin kendi iç etnik grupları, etnik kümelerine yönelik temel kavramın, temsil olarak adlandırılan kavram olduğunu görüyoruz; yani bir başka deyişle asimilasyon... Büyük ölçüde bu başarılı, büyük ölçüde çok zengin etnik halk toplulukları, temsil kavramının başarısıyla birlikte kendi etnik özelliklerinden arındırılarak tercih edilen ulusal kimliğin bir parçası haline getirildiler. Bu politikanın tek istisnasını Kürtlerin oluşturduğunu söylemek mümkün. Gerçi sayısal anlamda çok bilimsel verilere sahip değiliz, ama büyük asimilasyon politikalarına rağmen ve bu politikaların da başarıya ulaşmış olma yüzdesinin yüksek olmasına rağmen, yine Kürt etnik varlığının Türkiye'de büyük ölçüde bu temsil

kavramına karşı kendisini etnik anlamda muhafaza ettiğini, koruduğunu görüyoruz ve bugün bu temsil politikasının büyük ölçüde Kürtler söz konusu olduğunda başarıya ulaşmadığını görüyoruz. Dolayısıyla Türkiye'nin kuruluş süreciyle birlikte tercih olarak önüne koyduğu tek ulus, tek devlet politikasının, Kürt etnik varlığının bugünkü mevcudiyeti karşısında bir proje olarak başarısızlığa uğradığını görüyoruz; Kabaca bir panaroma çizme ihtiyacı duydum. Bu toplantının boyutu düşünüldüğünde, buradan şu an için bir sonuca varma noktasında değiliz;

Şimdi, aktüel olana geçiyoruz. Aktüel olan, Kuzey Irak'ta gelişmeler ve yaşanan son durum diye baktığımızda, ben, Ortadoğu'daki Kürt probleminin Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte yeni bir evreye girdiğini düşünüyorum. Zira bölge devletleri, kendi iç politikalarını büyük ölçüde soğuk savaşın argümanları düşünüldüğünde yürütme şansına sahiptiler, bir Türkiye ölçeğinde bu böyleydi, bir İran ölçeğinde bu böyleydi. Sosyalist sistemin yıkılmasıyla birlikte ve soğuk savaş olgusunun sona ermesiyle birlikte bu olgunun ortadan kalktığını düşünüyorum. Bir diğer olgu ise, Saddam'ın, Kuveyt'e saldırması olarak görülebilir. Gerçekten de, Kürt sorunu düşünüldüğünde, tarih sahnesine çıkmış özel olgulardan birinin de, Saddam'ın, Kuveyt'i işgal olgusu olduğunu düşünüyorum. Bu iki temel olgu, Ortadoğu'da birinci paylaşım savaşı sonrasında çizilen statükonun, bir daha geri dönmeyecek bir şekilde taşlarının yerinden oynadığı anlamına geliyor bence. Şimdi bu oynamış taşların yerine oturtulması gibi, belki de tarihsel zaman açısından bir tarih veremeyeceğimiz -3 yıl, 5 yıl, 1 gün, 2 günle sınırlandıramayacağımız- bir zorunluluğun gündeme geldiğini söyleyebiliriz. Sorun nasıl şekillenecektir? Tabii burada bölge devletlerinin mevcut konumunun, uluslararası güç ilişkilerinin büyük ölçüde belirleyici olduğunu düşünüyorum; ama burada belirleyici bir faktörün daha dikkate alınması gerektiği ortada; bu da bugün mevcut Kürt siyasal hareketlerinin konumu olarak söylenebilir. Zira bugün Irak'ta Kürtler, belirli ölçülerde siyasal bir muhalefeti geliştirmeye çalışıyorlar. İran ölçeğinde şu anda çok aktüel olabilecek siyasal bir muhalefetten söz etmek mümkün değil, Türkiye söz konusu olduğunda da, kaba anlamda yaklaşık 12 yıllık bir geçmişi bulunan bir siyasal iç kalkışma olgusuyla Türkiye'nin yüz yüze olduğunu görüyoruz. Bütün bu olgular bir arada değerlendirildiğinde Kürt inisiyatifinin de ya da inisiyatiflerinin de, Ortadoğu'nun yeni şekillendirilme sürecinde temel bir faktör olarak öne çıktığını görüyoruz. Daha doğrusu Kürt iç dinamiğinin de -bir bütün olarak, kavramlaştırarak söylüyorum- bundan sonraki süreçte dikkate alınması gereken temel noktalardan biri olduğunu söylemek gerekiyor. Nitekim, özellikle Ankara sürecine kamuoyuna deklere edilen anlaşma olgusu söz konusu olduğunda, bizzat Kürt siyasal organizasyonlarının kendi iç problemlerinin de, bu sürecin başarısı konusunda önemli bir faktör olarak öne çıkmaya başladığını bize gösterdi. Zira, Kürdistan Demokrat Partisi, çok temel noktalarda söz konusu anlaşma metninin -daha doğrusu bildirinin- önemli maddelerine itiraz etme noktasında buldu kendisini. Örneğin, bir PKK olgusuyla düşünüldüğünde Kürdistan Demokrat Parti'sinin, varılacak bir uzlaşma metninde PKK'ya yönelik özel bir kaygıyla hareket ettiğini görmüş bulunuyoruz. Bütün bunları tabii hızlandırarak geçmek durumundayız, zaman faktörü bunda büyük etken, ikinci turda belki bazı ayrıntılara girme şansını yakalayabileceğiz.

Şimdi Türkiye'nin Ortadoğu'daki politikasının çok iğreti bir politika olduğunu söylemek istiyorum; gerçekten de bir politikasızlık aslında söz

konusu olan. Çünkü biliyoruz dış politika soyut bir kavram değil. Diplomasiye, diplomatik görüşmelere indirgenecek içi boş bir kavram değil. Politika, büyük ölçüde iç politikanın doğrudan veya dolaylı etkisiyle güç ilişkilerinin belirleyici olduğu bir olgu; yani güç ilişkilerinden soyutlarsanız, iç olgulardan soyutlarsanız, dış politikayı bir hiç derecesine indirmiş olursunuz.

Şimdi Türkiye'nin, Kuzey Irak ya da Ortadoğu söz konusu olduğunda dış politikasının iğreti olduğunu söyledim. Niye iğreti? Şimdi Türkiye, kendi iç güvenlik kaygılarının çok basit mantığını indirgemiş durumda Ortadoğu'daki pozisyonunu; yani bir terör sorunu olarak tanımladı ve dondurdu, iç sorununu her halükârda muhafaza etmek kaydıyla Ortadoğu'da bir oluşum içerisinde girmeye çalışıyor. Yani çok basit, iç politikanın gerçekten de insanı tatmin etmeyen bugün artık dökülen kavramlarıyla dış politikada hareket etmek durumunda ve bu politikanın büyük ölçüde başarısızlığa mahkum olacağını söylemek durumundayız.

Bugün dış politika konusu spekülâtif bir alan; yani Ortadoğu'da bağımsız bir Kürt devleti ne ölçüde isteniliyor, ne ölçüde istenilmiyor, Kürtlerin böyle bir tercihi var mı yok mu? Bütün bunlar çok spekülâtif olgular, ama bugün bu kaygıyla hareket edildiği izlenimi verilmiş olmasına rağmen Türkiye'nin temel sorunu, temel hareket noktası, kendi iç politika alanındaki kısırdöngüleri bu Ortadoğu politikasında da dış politika alanına taşınması şeklinde özetlenebilir. Türkiye, yine tarihsel anlamda büyük bir yanılğı içerisinde; şu anlamda: Türkmen kartını ön plana çıkarma olgusu olarak da, yaşadığımız olgunun da maddi temellerinin olmadığını düşünüyorum, yani bölgede bir Türkmen varlığından söz etmek elbette ki mümkün; bunu inkâr etmek söz konusu değil. Gerçi nicel olarak Türkiye medyasında çok abartılı sayılar veriliyor; ama bir Türkmen olgusunun Irak'ta en azından bir olgu olarak varlığını zaten biliyoruz; ama Türkmenlerin, Irak tarihsel şekillenışı içerisinde siyasal bir olgu olarak değerlendirilmesine biz geçmişte rastlamıyoruz. Bugün Türkiye'nin Türkmen kartına sarılarak, Türkmen kartını ön plana çıkarmaya çalışmasının da, yine iç politikadaki kendi Kürt sorununu algılayışındaki çarpıklığın getirmiş olduğu bir zaafiyetin ürünü olarak söylemek mümkün. Çünkü Türkiye, geleneksel anlamda, tarihsel anlamda Osmanlı'dan gelme temel argümanlarını burada kullanmak durumunda iken, bir bölge devleti olarak bunu kullanmıyor ve Türkmen kartı gibi çok cılız, çok yapay bir kartla, orada, Kuzey Irak ölçeğinde özellikle bir figür olma, bir aktör olma konumunu bundan sonraki sürece de taşımak istiyor. Ben, bunun olmadığı ve istenilen başarıyı sunmayacağı inancındayım. Olsa olsa, böyle bir olgu, ancak Türkmenlerin şu anki var olan, varlığını korumuş kısımları itibarıyla bundan sonraki Irak'taki diktatöryal bir zulmün muhatabı durumuna sokulabileceği söylenebilir.

Türkiye, temel argümanlarını kullanmıyor dedik; yani Ortadoğu, Kuzey Irak söz konusu olduğunda bunda da kendi iç politikasının büyük ölçüde etken olduğunu söyledik. Nedir bu kullanmadığı argüman: Bu Musul meselesidir; yani Türkiye'nin kullanmadığı tarihsel argüman. Dış politika alanında oldukça geçerli, sosyal, tarihsel, ağırlığı olabilecek bir argüman. Zira Musul meselesi, Osmanlı'nın dağılma süreciyle birlikte çok önemli kavramlardan biri olarak öne çıkmasına rağmen, değinmeye çalıştığım, Türkiye'nin iç tercihleri nedeniyle terk etmek zorunda kaldığı çok önemli bir koz ve bu kozu burada kullanmak durumunda iken, kullanamıyor. Yine temel nedeni bunun, kendi iç sorunu olarak yaşadığı Kürt sorunu.

Ben, genel bir panaroma çizmeye çalıştım. Sonuçlara ulaşmak, çeşitli değerlendirmeler yapmak mümkün; ancak, çok daha geniş, çok daha farklı

toplantılarda bu yapılabilir diye düşünüyorum. Ama bu turu bağlarken değinmek istiyorum: Şimdi tabii biz, şu ya da bu ölçüde dış politika alanında ya da bölgesel ölçekte çeşitli düşünceleri ileri sürüyoruz, ama temel sorunumuz Türkiye kendisi burada. Yani Türkiye'de iç barışın sağlanması, halkın refah ve mutluluk seviyesinin geliştirilmesi, ekonomik problemlerin aşılması, güçlü bir Türkiye'nin yaratılması noktasında durmalıyız diye düşünüyorum. Türkiye, kendi iç sorunu olan, temel sorunu olan Kürt sorunu, barış ve demokrasi esaslarına göre çözmediği, çözümediği sürece, kendi iç siyasal istikrarını sağlama şansından büyük ölçüde yoksun ve yine Türkiye, bu sorunu çözüp, kendi iç siyasal istikrarını sağlamadığı sürece uluslararası alanda belirleyici bir güç olma şansından da yoksun. Çok kabaca söylemek gerekirse, Türkiye bugün, dış politika alanında, kendi iç politik kaygılarının yaratmış olduğu zaafıların da büyük ölçüde belirlediği eksende uluslararası güç ilişkilerinin, emperyalizmin diğer bir kavramla, basit bir figürü olmaktan öteye gidemeyecektir. Teşekkür ediyorum.

Yavuz ÖNEN - Biz teşekkür ediyoruz. Gelen bir mesajı okumak istiyorum sizlere:

"Yoğun programım nedeniyle nazik davetinize katılamayacağımı bildirir, tüm konuklara selam ve sevgilerimi sunarım. Mesut Yılmaz ANAP Genel Başkanı"
Sayın Ergin'e yöneltilecek soru varsa alalım.

Coşkun BÖLÜKBAŞIOĞLU- Amerika'nın belirlenmiş, atalarından gelen, genel stratejisi içerisinde hem Ortadoğu politikası vardır, hem dünya politikası vardır. Bu aşağı yukarı Amerika'nın kuruluş yıllarından beri böyledir. Amerika şimdiye kadar hiç kimseyle, dış güçlerle savaşmadı; bu Amerika'nın temel stratejisine etki yapan bir unsurdur. Komşularıyla -1700 küsur yılında İç Savaş hariç- hiç savaşmamıştır. O halde bu kadar büyük gücü, bu kadar büyük donanmayı Amerika niçin tutar? Ortadoğu politikası vardır, ama şartların elverdiği ölçüde gider. Amerika, Ortadoğu'da, Irak'ta bir Kürt devletinin kurulmasını açıkça istiyor. Müteveffa Turgut Özal, bunu President Bush'la da konuşmuş. Tennessee

Üniversitesi analistlerinden Gordon Michael Gothard -bilirsiniz belki, çıktı- açıkladı bunu. Düpedüz istedikleri şeydu: Türkiye'deki Kürtlerle beraber Irak'taki Kürtler, bir yerde de Suriye ve İran'daki Kürtlerle bir Kürt devleti... Niçin ister bunu Amerika? Bunun cevabı yok, Amerika istiyor; ama şimdi şartlar müsait değil. Ben bunu belirtmek istedim.

Ben, sosyalist öğretiyeye emek vermiş, ona gönül vermiş bir insan sıfatıyla Sayın Sarısözen'in söylediklerini algılayamadım; yani somut bir şey yok, ne söylediğinizi anlayamadım. Onun için size bir soru tevcih etmeyeceğim. Sonra da Sayın Karayalçın'a, bir sorum var. Teşekkür ederim.

Sedat ERGİN (Gazeteci Yazar)- Siz, bir saptama yaptınız gördüğüm kadarıyla. Daha önce söylediklerimi istiyorsanız tekrarlayabilirim, çok kısa bir tekrar olursa, kâğıt üzerine yerleşmiş politikalar bunlar. Dediğim gibi çeşitli mülahazalar söz konusu, belli bir tartışma söz konusu; bu politikanın sonsuza kadar aynı doğrultuda kalacağını beklemeyebiliriz de, ama en azından kısa dönemde kâğıt üzerinde kalacak. İkinci bölümde hazır bulunamayacağım için Sayın Okçuoğlu'nun bir gözlemi konusunda aslında kendisiyle uzun uzun

tartışmak isterdim, katıldığım ve katılmadığım pek çok görüşü var. Yalnız sonunda Türk dış politikasıyla ilgili, Türkiye'nin dünya politikasındaki yerini tanımlarken, uzun uzun Türkiye'nin içindeki zaafiyetlerine dikkat çekti ve içindeki sorunlarının dış politikasına yansıdığını belirtti. Bunda bir geçerlilik payı kuşkusuz var. Türkiye'nin içinde belli zaafiyetleri olduğu, kronikleşmiş bazı sorunlarını aşamadığı ve bunlara yeni yaklaşımlar getirmesi, geliştirmesi gereğini ben de düşünüyorum. Fakat sonuçta ne kadar Türkiye'nin içinde zaafiyetleri, sorunları olsa da ve ne kadar bunlar Türk dış politikasına yansısı da, Türkiye'nin son bölümde yaptığı gibi, expose'sini, sunuşunu kapatırken emperyalizmin elinde uluslararası alanda figür gibi bu kadar küçümsenecek durumda olmadığını düşünüyorum. Türkiye, içinde ne kadar zaafiyetleri olursa olsun, sorunları olursa olsun ve her ne kadar bu sorunları aşamasa bile, yine de bölge politikasında ve uluslararası politikada çok önemli bir aktördür, içindeki sorunlarını aşması, tabii ki, Türkiye'yi daha önemli bir oyuncu durumuna getirecektir uluslararası alanda, ama Türkiye, figüran, figür değildir. Türkiye, belli bir gücü, ağırlığı olan bir ülkedir. Keşke içindeki sorunlarını da aşabilse, bu ağırlığını, bu gücünü uluslararası alana daha çok taşıyabilse. Teşekkür ederim.

Yavuz ÖNEN - Birinci Oturumu kapatıyorum.

İkinci Oturum

Başkan: Yavuz ÖNEN

Yavuz ÖNEN- İkinci Oturumu açıyorum. Birinci tur konuşmaları dinlediniz. Usul olarak, sorusu olanlar lütfen isimlerini söyleyerek ve sorularını kime yönelteceğini bildirerek konuşsunlar. Ondan sonra da Sayın Karayalçın'a, konuşmasının bu bölümünü tamamlamak üzere süre verelim.

Aydın BOYSAL - Sayın Murat Karayalçın'a bir sorum olacak: Türk dış politikası ile ilgili kişisel görüşlerini belirtti. İki olay var birbirine benzer; fakat Türk dış politikasında bu iki olaya karşı iki farklı reaksiyon var; ben, bunlara değinerek Murat Beyin görüşlerini almak istiyorum.

Birincisi, Çeçenistan, Sovyetler Birliği'ne bağlı özerk bir cumhuriyetti, fakat Çeçenler özerkliği kabul etmeyip tam bağımsızlık istediler. İkincisi ise, Kuzey Irak, yani Irak'ın kuzeyinde Kürtlerin durumu var ortada ve Sayın Murat Karayalçın, 1970 ve 1974 Anlaşmaları'na dayanarak Irak'ın toprak bütünlüğünü dile getirdi. Türkiye'nin bir dış politikası olarak, Çeçenistan'la Kuzey Irak'ı karşılaştırdığımızda, bir tarafı destekliyoruz, Çeçenistan'ın bağımsızlığını destekliyoruz; fakat Kuzey Irak'taki Kürtlerin bağımsız olabilmelerini ise hiç düşünmüyoruz bile. Yani böyle bir çifte standarda neden gerek var? Bunun aydınlatılmasını istiyorum. Teşekkür ederim.

Hüseyin UĞURLU- Değerli konuşmacıları zevkle izledim, dinledim. Üzüldüğüm taraf, bir noktaya hiç değinilmedi. Tarihi inceleyen birisiyim. 1910'da İsmet Paşa, Yemen'e gittiği zaman Şerif Hüseyin, İmam Yahya -ki, bunlar Muhammed'in soyundan geldiğini iddia eden insanlar- İngilizlerin sterlinlerinin etkisinde kalarak bizim neslimizi tüketen bu insanlar... Onu uzatmıyorum ve şuraya geliyorum.

Orada Kürt halkı dediğimiz insanların içerisinde bulundum. Bunlara hemen hemen hiç değinilmedi, Irak, Irak, Irak... Mülakat için köylerine gittiğim

Suriye'de şunu söylediler: "Türkiye'de demokratik bir rejim olsa, biz, bugün hemen sizlerle birleşeceğiz." Deminden beri, "Osmanlılar, 600 sene, 400 sene..." Osmanlılar hiçbir şey vermemiştir. Arapçasını, Farsçasını getirerek Türkçe'nin canına okumuşlardır. "Kürt" dediğimiz o halka Türkçe'yi öğretememiştir. Cumhuriyeti getirdiğimiz halde çocuklara daha Türkçe'yi öğretememiştir, yıllarca ihmal etmişiz, İngilizce öğreniyoruz, Fransızca öğreniyoruz da, bunların bir anadili vardır, bunlara niçin bu hakkı tanımıyoruz? Onlarla yıllarca beraber çalışmışız. Anadolu topraklarına geldiğimiz zaman bir birlik ve beraberlik içerisinde kardeş gibi geçinmişiz, şimdi bizim içimize düşmanlık tohumları sokulmaya çalışılıyor.

Esas ana dava şu: Bu halkı biz ne eğitmişiz, ne fabrika yapmışız, hep ezmişiz. Şimdiki durumda da, istediğiniz kadar orduyu oraya gönderin, istediğiniz sevkiyatı yapın, eğer o halkı eğitip ekonomik durumunu düzeltmediğiniz müddetçe hiçbir çözüm getiremezsiniz. Teşekkür ederim.

Yavuz ÖNEN- Teşekkür ediyoruz efendim, katkılarınızdan dolayı.

Nurettin SÖNMEZ - Benim sorum Sayın Karayalçın'a: Sayın Karayalçın, konuşmaları arasında Arapların Türkiye'ye güvenmediğini ve buna rağmen Türkiye'nin barış sürecinde etkili olabileceğini söyledi. Bu çerçevede, bu güvensizliğin nedeni Osmanlı'dan bu yana ve Türkiye Cumhuriyeti kurulduğundan bu yana Araplarla ve Ortadoğu halklarıyla barışçıl ve kardeşçe bir birliktelik kurulamadığı, bu doğrultuda bir çalışma yapmadığı, sürekli emperyalizmin ve sömürgecilerin çıkarı doğrultusunda Ortadoğu'ya bakıldığını düşünüyorum; onun için Sayın Karayalçın'ın bu konuyu biraz açmasını istiyorum.

Sayın Karayalçın, Türkiye, Suriye ve İran'a karşı yeni bir strateji geliştirmek durumundadır dedi. Başbakan Yardımcılığı, Dışişleri Bakanlığı ve bir Partinin Genel Başkanlığı'nı yapmış birisinin önerisini, Suriye ve İran'a yeni bir savaş stratejisi olarak mı anlamalıyız? Devleti az çok bilen bir insan olarak bunu açmasını istiyorum. Yeni bir savaş, uluslararası bir savaş olacak ve Ortadoğu'ya yeni bir yangın getirecek. Buna karşı şimdiden hazırlıklı mı olmalıyız? Teşekkür ederim.

Mediha Selma FAKOĞLU - Benim sorum Sayın Okçuoğlu'na: Türkiye'nin dış politikasını belirlerken birtakım argümanlarını kullanmadığını ve bunlardan birisinin de Musul Sorunu olduğunu belirttiniz. Bu konuyu biraz açar mısınız? Teşekkür ederim.

Ayfer EĞİLMEZ - Sayın Okçuoğlu'na, bir yanlış anlamayı ortadan kaldırmak için soruyorum: Suriye ve İran Kürtlerinin, Irak Kültlerinden farklı durumlarının ne olduğunu biraz daha açıklarsa sorunu daha iyi anlamış olacağız. Teşekkür ederim.

Coşkun BÖLÜKBAŞIOĞLU - Sorum Sayın Karayalçın'a. Türkiye'nin, Ortadoğu'yla ilgili uzun yıllara dayanan bir projeksiyon içerisinde varmak istediği ve bizim, Türk halkının bilmediği milli bir politikası var mı? Biraz evvel işaret ettikleri doğru bir teşhistir. Amerika'nın, Ortadoğu'da bir barış isteyip istemediğini öğrenmek istiyorum; çünkü bildiğiniz gibi Amerika, devamlı olarak potansiyel kriz bölgelerini elinde tutmak durumundadır ve Amerikan dış

politikasının temellerinden birisi budur. Ne zaman ekonomisi veyahut da iç politikası sıkışırsa bildiğiniz nedenlerden dolayı orada bir kriz çıkarır. Amerika, gerçekten Ortadoğu'da bir barışı istiyor mu, istiyorsa neden? Teşekkür ederim.

Mehmet Yüksel BARKURT- Sayın Karayalçın'a bir soru yöneltmek istiyorum: Sovyet sisteminin çöküşünden sonra Türkiye'nin, bölgedeki jeopolitik konumunda, güçlenme mi oldu, zayıflama mı oldu? Şunun için soruyorum: Sorunun Türkiye'deki demokratik gelişmeyle doğrudan ilişkili olduğunu düşünüyorum. Eğer, güçlenme söz konusu ise, yani Türkiye'nin jeopolitik önemi arttıysa ve bu fark ediliyorsa, iktidarlar demokratikleşmeye karşı, özellikle Batı kamuoyunun baskıları karşısında direnebilirler. Yok eğer, jeopolitik konumunda bir zayıflama var ise, demokrasi taleplerinin önündeki engeller nereden kaynaklanıyor? Sayın Okçuoğlu'na da bir soru yöneltmek istiyorum: Kürt sorununun çözümü açısından siyasal İslamın bir rolü ve işlevi olabilir mi? Teşekkür ederim.

Atilla ALTUER - Sayın Murat Karayalçın'a sormak istiyorum efendim: Şimdi Atatürk, ümmet devletinden ulus devletine geçmek istedi ve şöyle dedi: ""Şeyhler, şihlar, aşiret reisleri devleti değil, burası bir ulus devlet olacaktır" Dün Tansu Çiller, "Sedat Bucak'ın, 10 bin kişisiyle, Türkiye Cumhuriyeti Devletine yaptığı iyilikleri inkâr edemeyiz" dedi. "Biz aşiretçiliği de reisliğini de yıkmak istiyoruz, ulus devlet kurmak istiyoruz" diyen Atatürk'e karşı aşiret reisliğini savunarak "ona söz söyleyen, karşısında beni bulur" dedi. Bu sözü ben yadırgadım; acaba Sayın Karayalçın da yadırgıyorsa, bu konuda bir açıklama yapmasını kendilerinden rica ediyorum.

Ali Osman Hasan MEŞEOĞLU - Efendim, ben, biraz şeytanın avukatlığını yaptıktan sonra Sayın Sarısözen'e konuşmalarıyla ilgili olarak bir soru soracağım: Ortadoğu, Mezopotamya, Hazar, Basra Körfezi, Kızıldeniz ve Akdeniz'in ortasında kalan bu yer, sabanın ilk toprağa girdiği yerdir. Orada her çeşit bitki biter, yalnız bir bitki bitmez; barış bitkisi orada hiçbir zaman bitmemiştir ve bitmeyecektir. Nedendir? Çünkü iklim, insanı erken çağda olgunlaştırır, medeniyetleri orada bitirir, Sümerler, Elamlar, Asurlar vesaire hepsi orada bitmişlerdir. Araplar bir araya gelmişler, bir şey üzerinde anlaşmışlar. O anlaşıkları şey de, anlaşmazlık imiş. Bu husus, dünyanın çeşitli yazarları tarafından belirtilmiştir. Sayın Karayalçın da bahsetti, Türklere Arapların düşmanlığı, İngilizlere vesaireye bağlanabilir, ama daha evvel Hazreti Peygamberin lafı var: "Çekik gözlü insanlar dünyadan kalkmayınca, dünyaya sulh gelmez" diye Türk'e düşmanlık belirtilmiştir. Bu çeşitli kitaplarda ve İlhan Arsel'in, 900 tane dipnotlu kitaplarında yayınlandı. Hazreti Ömer'in, Horasan'ı fethederken Türk kafalarından yaptığı piramiti biz unutamayız. Arabın düşmanlığı çoktur; fakat Osmanlı, Anadolu Türkünün sırtından Araba 450 yıl askerlik yok, vergi yok, tavlayı oyna, kebabı ye, nargileyi iç dediği halde İngilizlerle birleşip Anadolu Türkünü arkadan vurmuşlardır. Anadolu Türkü de şudur: Ben, Osmanlı'nın mirasçısı değilim, ben Lozan'la Osmanlı'dan ilişigimi kesen son devletim. Yunanlı 1821'de, Bulgar 1878'de, ben Anadolu Türkü olarıktan 1923'te Osmanlı'dan ilişigimi kesmiş durumdayım. Dolayısıyla Ortadoğu'ya "Ben Osmanlı'yım" diye gitmenin hiçbir anlamı yoktur; ancak düşmanlık kazanırsınız. Daha fazla uzatmayayım, Sayın Sarısözen konuşmasında bu hususları biraz daha açabilir mi? Çok teşekkür

ederim.

Yavuz ÖNEN- Teşekkürler.

Naci TEMELTAŞ - Trafik nedeniyle biraz geç kaldım, özür dilerim, o yüzden konuşulmuş olabilir. İzleyebildiğim kısmında toplantının, İsrail ile Türkiye arasında yapılan anlaşmadan pek söz edilmedi. Halbuki bu, tartışılan konu üzerinde öyle sanıyorum ki, çok önemli bir unsur. Bir kere olayın bir yönünün hukuken incelenmesini istiyorum. Anlaşma başlangıçta Genelkurmay Başkanlığı'nın bir görevlisi tarafından imzalandı.

Yavuz ÖNEN - Evet, Genelkurmay İkinci Başkanı tarafından imzalandı.

Naci TEMELTAŞ - O yönden, mümkünse Selim Beyden ve Murat Beyden o yönüyle değerlendirmelerini istiyorum. Bir de, bu anlaşma -benim biraz tüylerim ürperdi, gerçi öyle şeyleri biliyoruz da- Murat Bey'den işittiğimiz biçimiyle İran ve Suriye'ye karşı tavır alma, caydırıcı olabilme unsuru, İsrail ile yapılan anlaşmanın adımlarından biri olduğu ve bir planın bir parçası gibi geliyor bana. Yani İran'la bir yerlerde kapışmak -az önce başkaları tarafından da ifade edildi-. Amerika kriz bölgesini elinde tutuyor. Kuzey Irak'ta birtakım operasyonlara gitmek istiyor gibi geliyor. Özellikle Sayın Veysi Sarısözen de, "Kürtler üzerinden bu savaş yürütülüyor" demişti. Bu konuyu biraz açmalarını istiyorum. Sayın Karayalçın'a küçük bir sorum daha var: Sayın Karayalçın, "Ortadoğu'dan dostlarımız olamıyor" dedi. Veysi bey, bunu farklı kategoriler için farklılaştırdı. Biz tersinden soralım soruyu, Türkiye'ye sığınmak zorunda olan insanlardan, kimler, hangi kriterleri sağlıyorlarsa sığınmacı olabilirler? Bulgaristan'dan gelen ve bu ülkenin bir kısmının soydaşı olan insanlar sığınmacı olabilir, ama Kuzey Irak'tan gelen ve bu ülkenin başka bazı insanların soydaşı olan insanlar, sığınmacı olamaz mı? Yahut İran'dan gelmiş olan insanlar -dün açlık grevindeyken müdahale edildi bu insanlara- sığınmacı olamaz mı? Bunlar konusunda düşünceniz nedir? Teşekkür ederim.

Yavuz ÖNEN- Teşekkür ederim. Son soru olarak, buyurun.

Yusuf TEK - Sayın Murat Karayalçın'a soruyorum: Her konuda olduğu gibi Türkiye'de Kürt sorununda at iziyle, it izi birbirine karışmış durumda. İlginç, herkes kendi Kürdüne düşman, ama başka Kürde dost. Kürdistan Demokrat Partisi Başkanının diplomatik pasaportu var. Çekiç Güç'ün görev süresinin uzatılması, Türkiye'nin çıkarlarına ters geliyor; ama siyasi partilerin davranışlarına baktığımızda iktidarda farklı, muhalefette farklı-şeyler söylüyorlar. Böyle bir dış politika, tutarlı bir dış politika mıdır?

Sayın Okçuoğlu'na soruyorum: Tüm siyasi örgütlenmelerin günün birinde legal mücadele vermeye başladığında halkların kardeşliğini dinamitlememek için alınması gereken önlemler neler olabilir? Küçük bir Kürdistan'da, 5 bin tane Amerikan ajanı çıktı,-bu konudaki düşüncelerini öğrenmek istiyorum.

Teşekkür ederim.

Yavuz ÖNEN- Evet, teşekkürler.

Murat KARAYALÇIN (Samsun Milletvekili) - Bana doğrudan sorulan soruları yanıtlayacağım. Bazı arkadaşlarımızın, öteki konuşmacı arkadaşlarımıza sormuş oldukları sorularla ilgili düşüncelerimi de sunmak istiyordum; ama herhalde zaman yeterli olamayacak. Onun için yalnızca ismim verilerek bana sorulmuş sorulan yanıtlamak istiyorum.

İlk soru, Türkiye'nin, Çeçenistan ve Irak'ta farklı siyasetler izlediğine ilişkin bir soru, bir yorum. O arkadaşımızın sorusunu yanıtlamadan önce, benim de dış siyasetle ilgili gelişmeleri yalnızca tıpkı Sayın Sarısözen gibi gazetelerden izlediğimi belirtmek istiyorum. Hükümetten ayrıldığım tarihten bu yana, dış siyasetle ilgili gelişmeleri, gazetelerin dışında bir başka kaynaktan izleme durumunda olmadım, olamazdım da. Çeçenistan olayları, Grozni'nin işgaliyle 1995 Ocak'ında ortaya çıktı; o zaman da ben hükümetteydim. Doğrusu gerek benim Çeçenistan'la ilgili açıklamaların gerekse hükümet adına başka bakanların yapmış oldukları açıklamalar, Çeçenistan'la Irak arasında bir farklılık olmadığını çok açıklıkla göstermişti. Size anımsatayım: Türkiye, Çeçenistan sorununun, Rusya Federasyonu'nun toprak bütünlüğü içerisinde çözülmesi gerektiğini çok açıklıkla ifade etti; ben bunu ifade ettim. Çeçenlerin özerklikle yetinmeyip tam bağımsızlık talep etmeleri, Çeçenlerin sorunu. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Çeçenistan'a tam bağımsızlık verilmelidir tezini hiçbir zaman telaffuz etmedi. Dolayısıyla Irak'ta farklı, Çeçenistan'da farklı bir yaklaşım olmadı, çifte standart olmadı. Kaldı ki, birinci bölümdeki konuşmamda ifade ettim: Ben şundan kaygı duymuyorum: Kimi yazarlar, kimi düşünürler, eğer Irak'ta bağımsız bir Kürt devleti olursa, bu, Türkiye'de de bir bağımsız Kürt devleti talebinin ortaya çıkmasına neden olabilir kaygısını, görüşünü dile getiriyorlar. Ben, bu görüşe katılmıyorum, katılmadığımı da söyledim; ancak benim için de Irak'ta bir bağımsız devlet olmamalıdır. Bunun nedeni, böyle bir gelişmeden duyduğum kaygı değil. Konuşmama başlarken Ortadoğu'nun özgün olduğunu sandığım yönlerini dile getirmiştım.

"Ortadoğu'da, her karış toprak üzerinde, herkesin tarihi hakkı vardır" demiştim. "Ortadoğu'da taşların bir şekilde yıkılmaya başlaması, bölgenin savaşa olan duyarlılığı nedeniyle, savaş elastikiyetinin yüksekliği nedeniyle hem bölge halkları için hem de tüm dünya için bir yıkım olur" dedim.

"Ortadoğu'da etnik yapılanmalara dayalı yeni siyasal şekillenmelerin, devlet kuruluşlarının bu nedenle yanlış olacağını" söylemiştim.

Ben, Nurettin Bey, ortalama bir Ortadoğulunun gözünde -Arap olur, Kürt olur, bir başkası olur- Türkiye ve Türk görüntüsünün ne olduğunu anlatmaya çalıştım. Türkiye, bence başlangıçtan bu yana Ortadoğu'daki sorunlara sağlıklı bir yaklaşım sergilemiştir. Türkiye'nin, Ortadoğu'da sömürgeciliğin bir maşası olduğu şeklindeki ya da aracı olduğu şeklindeki düşünceyi anahatlarıyla doğru bulmuyorum. Türkiye, kendi siyasal çıkarları için, izlenmesi gereken siyaseti izlemiştir. Türkiye'nin, Ortadoğu'da, Arapların kendi aralarındaki çatışmalara taraf olması, Türkiye'nin çıkarları için doğru olmazdı. İsrail ile ilgili olarak da, Türkiye, kendi çıkarlarının gerektirdiği çerçevede Filistin sorununun çözüm aşamasına geldiği tarihe kadar Araplardan yana bir siyaset izlemiştir. Bir yeni stratejinin gerekli olduğunu söyledim. Gerçekten Türkiye, Suriye ve İran'a karşı yeni bir strateji izlemelidir. Sayın Sarısözen, benim bu açıklamamı, Sayın Sönmez'in yorumladığı gibi yorumladı. Başka arkadaşlarımız da bu açıklamamın Ortadoğu'da bir savaş çağrısı olduğunu, olabileceğini dile getirdiler.

Değerli arkadaşlarım, aslında belki başlangıçta söylemeliydim. Çok sık yapıldığı gibi kendi sorunumuzun ya da Kürt sorununu, bir başka konu

üzerinden tartışmamalıyız. Ortadoğu, Kuzey Irak konuları tartışılırken, bunun hiç kuşkusuz Kürt sorunuyla bağlantılı yanları vardır, olacaktır; ancak, Kürt sorununu, bu konularla bağlantılı olarak dile getirdiğimiz bir ortamın içindeyiz. Bence, Kürt sorununu, bunun dışında, yalın olarak bir toplantıda ele alamayız. Ama Kürt sorunu, tartışmamız gereken, çok ciddi olarak tartışmamız gereken bir sorun olarak görüyorum. Bunun tartışma platformlarını ayrıca oluşturmamız gerekir. Doğrudan doğruya Kürt sorununu tartışacağımız tartışma platformlarına Türkiye'nin çok, ciddi olarak gereksinmesi olduğu kanısındayım ve ivedi olarak gereksinmesi olduğu kanısındayım. Bir başka konuyu tartışırken, Türkiye'nin yaşamsal sorunu olarak gördüğüm Kürt sorununun tartışılmasını da, onun arasına, sıkıştırılmasını doğru görmüyorum. Ancak, yine de dile getirilen kaygılar bağlamında söyleyeyim: Bence, Türkiye'de yapılabilecek çok temel bir yanlışlık, PKK ile terör sorunuyla Kürt sorununu birlikte tartışmaktır. Ben, her iki sorunun birbirinden farklı olduğu inancını taşıyorum. O nedenle, Ortadoğu'da yeni bir strateji geliştirilmesiyle ilgili önerimin, kendi sınırlarının dışındaki yönler taşınmasının çok yanlış olduğunu, yanlış olacağını ifade edeyim. Bu bir savaş çağrısı değil. Dış siyasette caydırıcılığın belli araçları vardır. Bu araçlar ortaya konulduğunda, bu hedefler tanımlandığında, bu hedeflerin gerçekleşmesini sağlayacak olanaklar ortaya konulduğunda ve öyle bir siyaset izlendiğinde, bu, savaş anlamına gelmez. Türkiye'nin Ege'de, Yunanistan'a karşı çok uzunca yıllardan bu yana izlediği bir caydırma stratejisi vardır. Türkiye, çok açıklıkla karasularının 12 mile çıkarılmasının bir savaş nedeni olacağını ifade etmiştir. Yunanistan'ın, karasularını 12 mile çıkartması durumunda Türkiye ne yapacağını ortaya koymuş olduğu düzenlemelerle açık bir şekilde doğrudan ifade etmiştir, dolaylı ifade etmiştir ve bu strateji, bugüne kadar Türkiye ile Yunanistan arasında bir savaşın çıkmasına neden olmadan, tam tersine savaşın çıkmamasını güvence altına bir strateji olarak izlenilmiştir.

Değerli arkadaşlarım, Sayın Sarısözen, belki o nedenle "devletin bilgilerine sahip değilim" dedi. Konuşmamın bir bölümünde İran'daki terör kamplarını Türkiye'nin bildiğini söyledim; Suriye'deki adresleri bildiğini söyledim; bunu, hükümetteki bilgileriime dayalı olarak söylüyorum, eminim şimdi de bilinmektedir. Buralardan Türkiye'ye saldırı yapılmaktadır ve bur mutlakla durdurulmalıdır, durdurulmak zorundadır. Türkiye, bu saldırıları durdurmadan, durduramadan terör sorununun üstesinden gelemmez. Onun için Türkiye'nin yeni bir strateji izlemesi gerektiğini söylüyorum ve bu stratejinin sonuç alıcı olacağına inanıyorum. Coşkun Bey, Türkiye'nin izlemesi gereken politikayı biraz önce dile getirdim, düşüncelerimi söyledim. Türkiye, Ortadoğu'da teröre endeksli bir siyaset izlememeli. Bu dediğim, biraz önce dediğimle çelişmiyor. Biraz önce dediğim, güvenlik gereksinmesinden hareketle Türkiye'nin izlemesi gereken bir stratejiyi ortaya koymakta; ama Türkiye, anahatlarıyla Ortadoğu'da, teröre endeksli olmayan, barışı öngören, barışı sağlamayı öngören, bansın sağlanmasına katkıda bulunan, demokratikleşmeye katkıda bulunan, bölgesel işbirliğine katkıda bulunan bir .strateji izlemelidir. Ben, bunu yaşamsal derecede önemli görüyorum. Aslında Ortadoğu'da, Türkiye ile öteki Ortadoğu ülkeleri arasında böyle bir mekanizmanın işletildiği konular var, boru hatları var, elektrifikasyonla ilgili gelişmeler var, önemli çalışmalar var. Mısır, Türkiye ile arasında bir elektrifikasyon şebekesinin oluşturulması doğrultusunda çalışmalar yapılmaktadır. Türkiye, Suriye ile Ortadoğu'da belki de ilişkilerinin en kötü olduğu Suriye ile Eylül ayında 7,5 milyon dolarlık yalınını devreye sokmuştur.

4 trafonun kurulmasını öngören, Suriye ile Türkiye arasında elektrik enterkonekte şebekesinin kurulmasını öngören projeyi imzaladı. Aslında bu işbirliği Kafkaslar'a kadar da pekala yayılabilmelidir. İşte boru hatları var, doğalgaz şebekesi var; bunlar önemli. Petrol boru hattı var..

Ben, bir de Türkiye'nin tarım üzerinden böyle bir çıkış yapması gerektiğini düşünüyorum. Fırat Dicle sularına giremeyeceğim zaman darlığı nedeniyle. Ama, biraz önce ifade edildi, ta Sümerlerden bu yana temel bir sorundur bu. Şunu bilmeliyiz: Siyasi nedenlerle Suudi Arabistan buğday yetiştirmekte, siyasi nedenlerle İsrail pamuk yetiştirmekte. Bunlar doğru değil, mutlaka Ortadoğu'da bir tarım ana planı hazırlanmalı ve ülkeler, sulama teknolojileri de içinde olmak üzere bu çerçevede politikalarını belirleyebilmelidirler. Türkiye, buna öncülük etmeli. Türkiye bence -şimdiden söylemede bir sakınca yok, bilmiyorum bir daha böyle bir fırsatım olabilir mi- pekala Helsinki sürecine benzer, Paris Şartına benzer bir süreci, Ortadoğu'nun kendi koşulları içinde işletmeyi düşünebilmeli. Amerika Birleşik Devletleri barış istiyor mu, istemiyor mu sorusuna gelince, Amerika'nın kendi siyaseti. Ama Amerika'nın siyasetinde iki temel parametre olduğunu biliyoruz. Muhtemel tavırlarını o parametreler üzerinden değerlendirmek durumundayız: Birisi İsrail'dir, ötekisi petroldür. Barzani ile Irak'ın işbirliği yapıp Erbil'i almaları üzerine, Amerika'nın, Irak'ın kuzeyine müdahale etmemesi, Amerika'nın, Irak'ın güneyine birtakım füzeleri atması, göndermesi, aslında petrol kaynaklarıyla bağlantılı olarak değerlendirilen bir hareket. Bu parametreler çerçevesinde Amerika nasıl bir şekillenme içerisine girecektir, bunu hep birlikte izleyeceğiz. Mehmet Bey, ben Sovyetler Birliği'nin çözülmesinden sonra Türkiye'nin jeopolitik öneminin azalmadığı kanısındayım, arttığı kanısındayım. Biraz önce bunun bazı boyutlarını söyledim. Türkiye bunu kullanabiliyor mu sorunuza gelince, vallaha Türkiye, artan jeopolitik öneminin gereğini tam anlamıyla yerine getiriyor değil. Bundan tam anlamıyla yararlanabiliyor değil. Bundan daha üst düzeyde Türkiye'nin yararlanmasının gerekli olduğunu düşünüyorum.

Atilla bey, Çiller'in Bucak'la ilgili değerlendirmesini ben de sizin gibi yadırgatıcı bulduğumu ifade etmek isterim; bunu doğru karşılamadığımı açıklıkla belirtmek isterim.

Sayın Temeltaş'ın sorusuna geliyorum: Türkiye ile İsrail arasındaki anlaşmadan bir miktar söz ettim. Bu aslında bildiğimiz tam teşekküllü bir anlaşma olarak nitelendirilebilecek bir belge değil. Genelkurmay ikinci Başkanı Çevik Bir'in bunu imzalamış olmasından mevzuatımız açısından, devlet yapılanmamız açısından bir sakınca yok. Ancak, biraz önce anlatmaya çalıştığım stratejiyle bunun bir ilişkisi yok. Çünkü bu, eğitimin dışında bir amaç taşımamakta, hatta uçuş sırasında uçaklar, gözlemeleme olanağını sağlayacak elektronik aygıtlarını bile terk etmek zorundadırlar. Bu ayrıca, yalnızca Türkiye ile İsrail arasında imzalanmadı, Mısır dahil, İsrail, bu anlaşmanın aynısını çok sayıda Arap ülkesiyle imzalamış durumda. Türkiye'nin sığınmacılara nasıl baktığı konusunda haksızlık yapılmaması gerektiğine inanıyorum. Türkiye, Kuzey Irak'tan Türkiye'ye doğru yapılan büyük göç olayı sırasında bence olanaklarını içtenlikle harekete geçirmiş bir ülkedir. Yapılabileceğinin gereğini yerine getirmiştir, yapabileceğini yaptığını düşünüyorum.

Şunu söyleyeyim: Çekiç Güç konusunda farklı stratejiler izlendiğine ilişkin bir genel kanı var. Partiler hükümetteyken farklı, muhalefetteyken farklı tavırlar sergiliyorlar değerlendirmesi Türkiye'de yoğun olarak yapılmakta. Doğrusu ben, Sosyaldemokrat Halkçı Partinin öyle bir terslik içinde olmadığını

düşünüyorum. Sosyaldemokrat Halkçı Parti, Çekiç Güç'ün çağırılmasının yanlış olacağını savunmuştur. Ayrıca, bu konudaki kararın, hükümet tarafından değil, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından verilmesi gerektiğini savunmuştur ve hükümete geldiği tarihten itibaren bunu, Türkiye Büyük Millet Meclisi platformuna taşımıştır. Sosyaldemokrat Halkçı Partinin milletvekilleri bu konuda farklı düşünceler taşımışlardır. Milletvekillerinin bir bölümü "hayır" bir bölümü de "evet" oyu kullanmışlardır ve ben, "evet" diye oy kullanılması gerektiğini savunan kişilerden, siyasetçilerden birisiyim. Bütün oylamalara "evet" oyu vererek katıldım. Bölge barışı için, yeni Halepçelerin önlenmesi için bunun gerekli olduğunu düşüncesindeydim; o nedenle "evet" oyunu kullanmıştım. Ancak şunu bilmeliyiz: Dış siyasette her şey, her zaman hesaplandığı gibi olmuyor. Dış siyasette iki kere iki her zaman dört etmiyor. Çok farklı gelişmeler, çok rahatlıkla ortaya çıkabilmekte. Değerli arkadaşlarım, sanırım sorulan soruları yanıtladım.

Sayın Başkan izin verirseniz Sayın Okçuoğlu'nun bir değerlendirmesine ilişkin görüşümü söylemek istiyorum. KDP'nin Ankara süreciyle ilgili tavrını yakından izliyorum. Sayın Okçuoğlu'na katılıyorum. Ankara süreci, Dışişleri Bakanlığının gösterdiği gibi, Dışişleri Bakanlığının iddia ettiği gibi tamamlanma noktasına kolay gelemeyecek. KDP'nin, 12 maddelik anlaşmanın ancak 5 maddesini kabul etmesi, bu bağlamda büyük bir önem taşıyor. 5 maddeyle de bu sonuçlandırılmaz; bu doğru. Türkiye'nin Ortadoğu'da, iç siyasetinin uzantısı bir dış siyaset izlediğine ilişkin iddianın doğru olan yanı var, olmayan yanı var. İlkelerin dış siyasetlerini, iç sorunlarından farklı bir biçimde ele alınmasının mümkün olmadığını bilmeliyiz. Dış siyaset, ülke çıkarı içindir, halkın çıkarı içindir. Hiç kuşkusuz Sayın Sarısözen'in analizi yapılabilir, "yahu, ülke çıkarı dediğin zaman kimin çıkarından bahsediyorsunuz" yaklaşımının doğru bir yaklaşım olduğuna inanıyorum. Ama hangi yaklaşımla tanımlarsanız tanımlayın, sonunda bir ülke çıkarı tanımını yapıyorsanız, ortaya koyuyorsanız, dış siyaset de gereği olarak yapılacaktır, onun bir aracı olarak yapılma durumundadır.

Türkmen olgusunun ayrıntılarına inmeyeceğim; bir Ortadoğu gerçeğidir. Türkmen olgusunun yeni telaffuz edilmeye başlanması, Türkmen faktörünün bir yapay kart olarak devreye sorulması anlamına gelmez. Irak'taki şekillenmede mutlaka Türkmenlerin, bütün Irak halkları için, bütün Ortadoğu halkları için sahip olması gereken hakları verilebilmelidir. Son olarak da Yavuz Beyin bir çağrısına yanıt vermek istiyorum. Gerçekten dış siyaseti kapalı bir alan olmaktan çıkarmalıyız. Ama bu, hepimizin eksikliği. Türkiye'de nedense siyasi konularla ilgili tartışmalar düzenlenmekte, dış siyaset, gündelik bir tartışma konusu olarak görülmemekte. Dış siyaset ancak bilim adamlarının ya da siyasetçilerin tartışma konusu olarak görülmekte, o nedenle de dış siyasetin kapalı kapılar ardında yapılmasından yarar umanlar, bu fırsattan yararlanmakta. Oysa dış siyaset -biraz önce söylediklerimle bağlantılıdır bu- gündelik sorunlarımızla ilgilidir. Dış siyaset konularını ne kadar çok tartışmaya açarsak, halkımız için, ülkemiz için o kadar yararlı sonuçlar elde edebiliriz. Teşekkür ederim.

Yavuz ÖNEN- Teşekkür ederiz. Buyurun Sayın Sarısözen.

Veysi SARISÖZEN (Yayıncı)- Önce belirtmeliyim ki, bir büyüğümüz tarafından anlaşılammış olmak hoş bir şey değil, bir dahaki sefere daha açık anlatmaya gayret edeceğim. Ortadoğu, sabanın ilk toprağa girdiği yerdir dedi dinleyici

arkadaşımız. Evet, her türlü bitki biter, ama barış bitmez. Aslında o bitki falan yüzünden değil de, petrol olduğu için barış olmuyor uzun zamandan beri. Tabii sıcak iklimde savaşçı olunmuyor. Hitler Almanyası adamakıllı soğuk bir ülke olduğundan ikinci Dünya Savaşını bunlar başlatmışlardır. Yani soruna bu tür yaklaşmamak lazım, yani Ortadoğu, özellikle petrolün bulunmasından sonra gerçek anlamda savaşlara sahne olan bir bölgedir, büyük çıkarlar vardır burada, çok büyük petrol kaynakları var, çok büyük zenginlikler vardır bu bölgede. Mesela, Somali'ye asker çıktığı zaman herkes şaşırıyor, çünkü uranyum kaynakları da Afrika'da boynuzu elde tutan insanlar, uranyum kaynaklarını da kontrol ediyorlar. Biliyorsunuz Sovyetler Birliği henüz yıkılmadan önce o bölgelerde daima bir denge oluyordu. Mısır, Sovyetlerle ittifak ettiği zaman Suriye, Mısır'a itiraz ediyordu. Mısır düştükten sonra Yemen Sovyet yanlısı oluyordu vesaire. Şimdi her şey değişti ve Amerika Birleşik Devletleri, müttefikleriyle birlikte bölgede çok ciddi rol oynuyor. Bu savaşın Kürtler üzerinden yürümesiyle ilgili görüşüm şöyle benim: Benim söylediğim, yaptığım analiz, günümüzdeki devletlerin hepsinin yayılmacı çıkarılara sahip olduğu noktasından hareket ediyor. Bütün devletler yayılmacı karaktere sahiptir artık günümüzde. Eskisi gibi sömürge, yan sömürge ve emperyalist ülkeler şeklindeki hiyerarşi sona erdi, sadece bir kısmı emperyalist, diğer kısmı alt emperyalist olan ülkeler haline geldi dünyamız. Şimdi bunlar da, meşreplerine uygun olarak birbirleriyle yarışıyorlar bölgede, pazarlan ele geçirmek, güç merkezi olmak için muazzam yarışa giriyorlar. Bölgedeki bu yarışın en önemlilerinden bir tanesi Türk kapitalizmidir, diğeri de İran kapitalizmi. Bunların arasındaki çatışma, bölgedeki savaş faktörlerini olgunlaştırıyor günümüzde. Caydırıcılık konusunda Sayın Karayalçın'la bir diyalog kurmak istiyorum. Caydırıcılık nesnel bir şeydir. Siz, ordunuzu donattığınız zaman, gereken miktarda elinizde silahlar birikmişse zaten caydırıcısınız; bunu devletler anlar. Onlara ayrıca "biz sizi caydıracağız" diye şöyle şöyle yaparsanız, "size savaş ilan ederiz" şeklindeki deklarasyonlar, açıklamalar, caydırıcılıktan ileriye doğru gitmek anlamına gelir, politikanın artık gündeme getirildiği anlamına gelir, "savaşa doğru biz adım atıyoruz" anlamına gelir. Silahın kendisi bir caydırıcıdır zaten bir denge varsa, hatta birazcık üstünlük de varsa, siz karşı tarafı caydırırsınız, onlar elinizde ne kadar silah olduğunu gayet iyi bilirler çünkü; ama biz, dersek ki, İran ve Suriye'ye "Biz, size yaptırım uygulayacak türden bir caydırıcılık politikası izliyoruz. Size yaptırım uygulayacağız" diyorsanız, bu takdirde artık bu, diplomatik dilde tehdit anlamına geliyor, biz tehdit aşamasına geçiyoruz. Nesnel caydırıcılıktan çıkıyoruz, karşımızdaki unsurları tehdit ediyoruz. Tabii tehdidin de şiddet ve dereceleri vardır. Şimdilik biz hafif yoğunlukta bir tehdit yapıyoruz, ama dikkat edilirse, adım adım ileriye doğru gidiyoruz.

Şimdi ortada tabii şöyle bir durum var: - Sayın Karayalçın söyledi- Dışişleri Bakanlığı yaptığı dönemden hareketle Suriye ve İran topraklarında PKK'ya verilen kampların varlığından haberdar olduğunu belirtti. Şimdi problem zaten burada, bu kamplar var, duruyor ve savaş devam ediyor. Sorun bunu tekrar etmekte değil, buna nasıl son vereceğimize. Şimdi biz, eğer, kendi içimizde Kürt sorununu çözmezsek, besbelli ki o kamplar orada olmaya devam edecektir. Biz, bu sefer caydırıcılık politikamızda, şimdiki düşük yoğunluklu tehditten birkaç adım daha ileriye gitmek zorunda kalacağız ve bu da bir işe yaramazsa biz, savaşa gireceğiz demektir; yol budur. Geçmişte, tarihte sosyaldemokratlar en önemli çizgi itibarıyla dünya ve bölge barışının savunucusu partiler olarak ortaya çıktılar Avrupa'da. Onların en

önemli ayırt edici özelliği barış yanlısı politikalar izlemeleriydi. Gerçi bu, daha sonra bozuldu bozulmasına ama, sosyaldemokrat derinlikte böyle bir yan vardır. Türkiye'de ise, biz henüz modern manada sosyaldemokratik bir platform göremediğimiz için, Kemalizm ve sosyaldemokrasi arası bir sentez gayretleri içinde olduğumuz için hep bu hatayı yapıyoruz. Biz sanıyoruz ki, Türkiye Cumhuriyeti, mazlum bir ülkedir -kurtuluş harbi sırasında olduğu gibi- herkes onu hırpalıyor, o hiç kimseye bir şey yapmıyor, bizim kapitalizmimiz masum ezilen kapitalizm, diğerlerinin ki ise son derece saldırgan kapitalizm; böyle bir şey yok artık. Türk kapitalizmi saldırgan bir kapitalizm, yayılcı bir kapitalizmdir. Nereden biliyoruz bunu? Azerbaycan'da darbe teşebbüsünden anlıyoruz, Çeçenistan politikasında demin söyledi Sayın Karayalçın, tamamen haklı, hakikaten çifte standart yok, Çeçenistan'la Kuzey Irak politikaları arasında; her ikisinde de Türkiye müdahale etti; her ikisine de askeri unsurlar gönderdi el altından, resmi, gayri resmi olarak ülkücüler, şunlar bunlar gittiler, Çeçenistan'da savaş yaptılar, silah verildi bunlara; bütün dünyanın basın alemi bunları yazdı aylar boyunca. Biz, demek oluyor ki, Çeçenistan'a müdahale ettik; biz, aynı zamanda Kuzey Irak'a da müdahale ettik. Talabani'ye az yardım yapmadığımızı kendimiz söylüyoruz. "Barzani'ye daha çok yardım yaptık, alçak bize sırtını döndü" bütün bunlar müdahaledir; biz bunları yapıyoruz. Demek oluyor ki, çifte standart yok hakikaten, ama yani acaip bir şey var, bir müdahale var; bu da kapitalizmin yayılcı karakterinden geliyor. Bunu insanlar kötülük olsun diye yapmıyorlar tabiatıyla. Bu sorun çok önemli benim kanıma göre. Türkiye-İsrail anlaşması şeklindeki soruya gelince, bu doğrudan doğruya caydırıcılık dediğimiz Türk dış siyasetinin ayrılmaz bir parçasıdır. Türkiye, Yunanistan'la olan çatışmaları nedeniyle tedbirler' almaya başlamıştır. Yunanistan'ın İran'la çok sıkı ilişkileri var artık. Yunanistan, Ruslarla ilişki içinde, askeri anlaşmalar imzalıyor. Buna karşı İsrail ile bir askeri anlaşma içine girilmiştir. Sürekli dengelerin korunması için böyle politikalar yapılıyor. Kim haklı burada? Ne Yunanistan kapitalizmi haklı, ne Rus kapitalizmi haklı, ne Türk kapitalizmi haklı; hiçbiri haklı değil. Burada haklı olan, esas hakları gasp edilen halk kitleleri. Bizim sosyalist pozisyonumuz budur; yani biz, devlet politikalarının hangisinin haklı, hangisinin haksız olduğu şeklindeki çok demagojik bir alana girmiyoruz. Biz, biliyoruz ki, bu devletlerin hepsi birbirinin karşısında, kapitalizmlerinin çıkarını koruyorlar, emeğin çıkarım değil. Biz ise, emeğin çıkarını koruyoruz; aramızdaki fark zaten budur bizim. Çiller'in değerlendirmesi meselesi de çok önemli. Bu Çiller ve aşiret reisi meselesi çok önemli. Türkiye Cumhuriyeti'nin topraklarında illegal bir ordu var bugün. Beyazıt Meydanı'nda gençler, barış gösterisi yüzünden dayak yiyorlar. On bin insan makineli tüfeklerle donanmış, artık ellerinde havandan tutun da ağır silahlara kadar donanımları var, talim yapıyorlar, para alıyorlar devletten; fakat bu, illegal bir ordu aslında. Şimdi bu ordunun varlığı birden bire ortaya çıkmış değil. Devlet, karar altına aldı bunu. Sayın Karayalçın, biliyorsunuz bu, koruculuk sisteminin bir parçası çünkü. Dolayısıyla Çiller'in, Bucak'ı övmesi çok normal bir şey; o, devletin politikasını övüyor. Çünkü o, onu örgütüyor. Öyleyse şimdi tez elden -sosyaldemokratlar, sosyalistler, herkes- bir kere şu koruculuğun kökünü kazı-malı. Belalı bir iş, çünkü bunlar insanları öldürmeye başladılar. Birbirlerinin dışında çeteler ortaya çıktı. Bunların tümü Kürt sorunuyla bağlı işler. Sayın Karayalçın metodolojik bir sorun ortaya attı. Gerçekten haklı; çünkü zaman zaman biz, birçok problemi ele aldığımızda ne yapıyoruz? Diyelim ki, Türkiye'de özelleştirme sorununu tartışırken Kürt sorununu araya sokuyoruz. Böyle

saçmalık olmaz elbette; özelleştirmeye Kürt sorunu arasında hiçbir münasebet yok; ama şu Ortadoğu sorunu ele alındığı zaman, hele Kuzey Irak dediğimiz zaman, bunda Kürt sorununu ele almamızın ne yaran olacak? Bir kere orada bağımsız bir Kürt devletinin kurulması tehlikesinden bahsediliyor ve Türkiye buna müdahale ediyor. Adamlar geliyor, Ankara'da toplantı yapıyorlar; Kürt liderler yapıyor bunu ve işin en ilginç tarafı ve en aktüel olan tarafı da şudur ki, Irak'ta, PKK üçüncü bir kuvvet halini almıştır. Yarın Irak topraklarında bir Kürt federe devleti kurulursa, şunu çok iyi bilmek gerekir ki, devletin üçüncü organik parçası PKK olacaktır ve bu, dış Türk politikasını muazzam ölçülerde etkileyecektir; çünkü o andan itibaren artık Türkiye'nin PKK ile olan ilişkisi var olan Kuzey Irak federe devletiyle Türkiye Cumhuriyeti ilişkisini alacaktır. Her vurulan PKK'lı, yabancı bir devletin askeri olarak vurulmaya başlanılacaktır. Bu defa şimdi terörle savaş dediğimiz bu hadisenin, gerçekte gerçek bir savaşa dönüşmesi anlamını alacaktır. Bunlar, demek ki, konumuzla çok sıkı sıkıya bağlıdır. O nedenle, böyle bir federe devletle Türkiye'nin harbe tutuşmasını önleyebilmek için bile bugün Kürt sorununa derhal ve acilen çözüm getirmek gerekir. Aksi takdirde bu işin sonu, Türkiye'nin çok acı çekeceği kanlı, bölgesel çatışmalardır. Teşekkür ederim.

Yavuz ÖNEN- Teşekkür ediyoruz. Buyurun Sayın Okçuoğlu.

Selim OKÇUOĞLU (Hukukçu)- Ben de, genel bir değerlendirme içerisinde tarafıma yöneltilen sorulara yanıt vermeye çalışacağım. Bu arada doğrudan sorulmamış olmasına rağmen sorulan birtakım şeyler de var ve aydınlatılması bakımından önemli bence. Sığınmacıların statüsüne ilişkin Türkiye'nin politikasının bir çifte standarda dayandığını söyleyebiliriz. Türkiye'nin taraf olduğu Birleşmiş Milletler bünyesinde imzalanmış, Sığınmacıların Statüsüne ilişkin Sözleşmede bu var zaten. Türkiye, bu sözleşmeye koymuş olduğu çekinceyle, ülkesinin sınırlarının doğusundaki devletlerden gelecek kişilere sığınmacı statüsü, sözleşmenin öngördüğü haklar içerisinde sığınmacı statüsü vermeyeceğini çekinceyle zaten bildirmiş durumda. Bu anlamda bir çifte standart var, Türkiye'nin batısındaki ülkelerden gelenler, Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin öngördüğü evrensel haklara sahipken, doğu tarafından gelen devletlere mensup insanlar bu haklardan yararlanamıyorlar; fiili bir durumdur bu. Örneğin, İran Şahı'nın devrilmesinden sonra yaklaşık 2-2,5 milyonluk -belki sayı daha fazla- İranlının Türkiye'ye giriş yaptığı ve bunların büyük bir kısmının hâlâ Türkiye'de hiçbir statüye sahip olmadan buldukları söyleniliyor; çok spesifik bir konu ve hiçbir biçimde varlıklarını bilmiyoruz. Zaman zaman otobüste -özellikle İstanbul'da çok yoğun görürüz, ederiz, aralarında Farsça konuşurlar. Çok yoğun bir kitle, ama varlıklarından haberimiz yok. Yine Halepçe Katliamı ve daha sonra Körfez Krizi sırasında Kuzey Irak'tan Türkiye sınırlarına doğru gelen göç dalgasının beraberinde yaratmış olduğu sınırlan açma olgusunun da fiili bir durum olarak değerlendirildiğini söyleyebilirim. Burada da, söz konusu sözleşme kapsamı içerisinde evrensel standartlara uygun bir mültecilik statüsünden çok, fiili bir ev sahipliği olarak değerlendirebileceğimiz bir yaklaşım sergilendi. Hiçbir biçimde bu insanlara ve bu insanlardan Türkiye'de kalanlara mültecilik statüsü verilmedi, bu konuya da açıklık getirmek gerekir.

Ayrıca, Genelkurmay ikinci Başkanı'nın sözleşme imzalama yetkisi vardır; yani bunda en azından hukuken bir terslik yok diye düşünüyorum. Bir kamu

görevlisi olarak gerekli yetki belgesine sahip biriyse, herkes bu sözleşmeyi diplomasinin, uluslararası ilişkilerin çerçevesi içerisinde imzalayabilir.

Şimdi Suriye ve İran Kürtlerine ilişkin bir yanlış anlaşılma var zannediyorum. Bir çerçeve çizmeye çalıştım ve onu açıklamıştım. Suriye'de ifade edildiğine göre 1-1,5 milyon arası bir Kürt nüfusun olduğu söyleniliyor. Bu Kürt nüfus, hiçbir medeni hakları haiz kabul edilmeyen bir topluluk olarak var. Nüfus cüzdanları bile yok, yani vatandaş bile değiller, fiili bir durum içerisinde tutuluyorlar. Kamu görevlerine hiçbir biçimde alınmıyorlar. Kamusal yaşamdan büyük ölçüde dışlanmış bir topluluk olarak, halk olarak orada bulunuyorlar. Ama Suriye'deki Kürtlerin, örgütlülük anlamında, organizasyon anlamında bir muhalefet gücü, siyasal bir güç olarak da çok önem taşımadıklarını görüyoruz; buna dikkat çekmek istemişim. İran boyutu itibariyle de, İran'da bildiğimiz kadarıyla İran Kürdistan Demokrat Partisi olarak geçmiş olan, siyasal mücadelesi olan bir güç ve diğer irili ufaklı güçler var; ama, İran'daki mevcut politikaya muhalif Kürtlerin, konum itibariyle çok güçlü bir muhalefet hareketi olmaktan bugün için uzak olduğunu ben vurgulamaya çalışmıştım. Yoksa Suriye ve İran ölçeğinde bir sorun olmadığını söylemek istememişim; buna böylece açıklık getirmek istiyorum. Kürt sorunu bağlamında Türkiye'de siyasal İslamın rolü konusunda ne söylenebilir sorusuna gelince, ben İslam olgusunun, bir siyasal olgu olarak herhangi bir alanda bir çözüm olamayacağı inancındayım. Yani İslamiyetin siyasal düzeyde, toplumsal yaşamın sorunlarının çözümü için uygun bir kavram olmadığı inancındayım. Kürt sorunu konusunda da bu böyle. Siyasal İslam, bu anlamda, Kürt sorunu konusunda da bence bir referans kaynağı, çözüm kaynağı olarak düşünülmemelidir, bunun olanakları söz konusu değildir. Bir inanış olarak, bir inanç ve değerler sistemi olarak İslama olan saygıdan da söz etmek gerekir; ama Türkiye'deki sorunların çözümünde, özellikle Kürt sorununun çözümünde, siyasal İslamın hiçbir biçimde uygun bir çözüm olma şansına sahip bulunmadığını söylemek istiyorum.

Şimdi Musul argümanının kullanılmadığını söylemişim. Türkiye'nin kullanılmaktan yoksun olduğunu söylemişim. Bu anlamda birkaç şey söyleyip konuya değinmek istiyorum. Türkiye'nin dış politikadaki zaaflarına dikkat çekmek istemişim. Şimdi siz, kendi Kürdünüzü inkâr ederseniz, kendi Kürdünüzü yok sayarsanız, ona anti-demokratik, insanlık dışı bir muamele reva görürseniz, Kuzey Irak'taki Kürt sorununu çözme konusunda hiçbir şansınız olmaz, taraf olma şansımız olmaz; ben, buna dikkat çekmeye çalışmıştım. Başka bir spesifik örnek vereyim: içerideki yoğun şoven yapılanmanın etkisiyle, Orta Asya'daki Türki Cumhuriyetlere yönelik politikanızda yoğun Turancı, ülkücü, ırkçı politikaları, iç politikada kullanmış olmanın getirdiği sıkıntılarla siz, Orta Asya'da bir rol oynayabilir misiniz? Oynayamazsınız. Yapacağınız şey -dikkat çekildi- Çeçenistan'a ülkücüleri yollamak, savaştırmaktır; Azerbaycan'a devlet görevlileri marifetiyle ve kamusal kaynaklardan finanse edilmek şartıyla darbeci ihraç edersiniz; ama, Azerbaycan'la çok güçlü sosyal, siyasal, ekonomik ilişkiler kurmanızdır. Bunlar, Türkiye'nin, iç politikadaki zaaflarının, doğrudan dış politikaya yansımalarıdır.

Diğer taraftan Kıbrıs konusunda, gerçekten iki halkın kardeşliği temelinde, eşit hakları temelinde bir federasyon ya da bir ortak siyasal çözüm yerine, ülkücü komandoları yollar, "Türk İntikam Tugayı" denilen, illegal kontrgerilla örgütü marifetiyle dış politikadaki zaafınızın sonsuz insanlık dışı politikalarını sergilersiniz; ben buna dikkat çekmeye çalışmıştım. Demokratik

olmayan bir ülkenin, kendi vatandaşlarına demokratik hakları tanımamakta bu kadar ısrarcı olan bir ülkenin, kendi vatandaşının başından sopayı eksik etmeyen bir devletin, çağdaş değerleri taşıma alanında, uluslararası alanda politika yürütme şansı yoktur. Çok başka düzeylerde politikanızı üretirsiniz. Kuzey Irak için de böyledir bu. Siz, düşe düşe Türkmen kartına düşersiniz. Ben, Türkmenlerin himaye edilmemesi, Türkmenlerin Saddam zulmü karşısında ezilmesi gibi bir anlayışı taşımıyorum, savunmuyorum; ama Türkiye'nin uluslararası alandaki ve Kuzey Irak'taki politikaları açısından uygun bir kart olmadığını söylüyorum, tam tersine elinde patlayacak bir kart olduğunu söylüyorum; Türkiye'nin başına çok belalar açacak bir kart olduğunu söylüyorum; ama bugün Türkiye, kendi içerisinde Kürt sorununu çözmüş, sosyal, siyasal düzeyde mesafeler almış olsaydı, Irak'ta da, Suriye'de de, İran'da da, çok rahatlıkla kendi çağdaş demokratik değerlerinin taşıyıcısı olarak soruna müdahale etme, sorun karşısında güçlü bir taraf olarak ortaya çıkma şansına sahip olurdu; ama bu şanstın da yoksun Türkiye. Musul niye önemli? Ben, şu açıdan önemsiyorum: Tarih bir süreklilik arz eder arkadaşlar; yani yaklaşımınız ne olursa olsun, siyasal düzeyde nerede olursanız olun, uluslararası ilişkiler anlamında tarihsel birtakım hareket noktalarına dayanmak zorundasınız. Şimdi Osmanlı'nın dağılma sürecini siz iyi bilmezseniz, cumhuriyet fetişizmi olarak adlandıracağımız çok kısa bir tarih dönem içerisine argümanları sıkıştırmazsanız, sorunu biraz daha anlama imkânına kavuşursunuz diye düşünüyorum. Şimdi Osmanlı tasfiye edildi iyi ya da kötü. Osmanlı'nın tasfiyesiyle birlikte iki tane temel etnik grup kaldı: Türkler ve Kürtler. Hemen hemen Osmanlı'nın o çokuluslu milliyetler denizinde Balkanlar'dan, Ortadoğu'ya kadar bütün etnik gruplar Osmanlı bütünlüğü içerisinde ayrılma durumuyla karşı karşıya kaldılar; kendi ulusal veya milli devletlerini yaratma durumuyla karşı karşıya kaldılar, iki temel halk kategorisi Kürtler ve Türkler, Osmanlı'dan geriye kalan ve bir arada yaşama iradesini büyük ölçüde sonuna kadar korumuş iki temel kitleydi; ama Cumhuriyetin ilanı ile birlikte ve Lozan Antlaşmasının imzalanmasıyla birlikte -ona vurgu yapmaya çalıştım- Türkiye bir tercih yaptı, tek ulus, tek devlet biçiminde özetleyebildiğimiz bu tercihin gereği olarak birlikte yaşama konusunda oldukça güçlü bağlan olan, Musul sorunu olarak da adlandırdığımız bölgeyi gözden çıkardı. Oysa, tarihsel anlamda, sosyolojik anlamda ve Türkiye'nin o dönemki etnik mozaği anlamında Musul'un, Türkiye'nin Osmanlı'dan kalma doğal egemenlik alanı olarak sonuna kadar muhafaza edilmesi gerekiyordu, bu yapılmadı. Brüksel hattı çizilirken de bu kaygılarla hareket edildi. Yani bakın, öyle bir sınır çiziyorsunuz ki, şimdi tartışılırken hep emperyalistlere atılır suç, bu hattı böyle çizdiler şeklinde. Hayır, o hat, büyük ölçüde Türkiye'nin de iç politik mülahazalarıyla onay görmüş bir hattır. Gerçekten de sınırın çizilme noktası coğrafik anlamda -bırakın etno demografik anlamda- çok uygun olmayan bir sınır çizgisidir; ama biraz daha aşağıya indirilseydi, yani ovalık kısma kadar indirilseydi, Musul'u büyük ölçüde içerecek bir sınır çizgisi olacaktı. Oradaki etnik nüfusu da Türkiye içerisine almış olacaktı. Bu büyük bir problematiğin kaynağı olarak düşünüldüğü için çok uygunsuz bir noktadan sınırın "Brüksel hattı" diye adlandırdığımız noktadan geçmesine Türkiye izin verdi.

Şimdi bu anlamda Türkiye, Özal'ın kısmen belki -ne ölçüde samimi olduğu tartışılabilir, ama- bir arayışıyla gündeme gelen, Musul kartını kullanmaktan yoksun olduğunu görüyoruz. Bu kart nasıl kullanılabilir? Türkiye'nin kendi iç Kürt sorununu çözmesi şartıyla ve diğer ülkelerde

yaşayan Kürtleri de doğal himayesine alması şartıyla olabilir. Yani bu siyasal bir çözümdür aslında Ortadoğu ölçeğinde. Bu şartla Türkiye, kolaylıkla tarihsel Musul olgusu gibi çeşitli olgularla, Ortadoğu'da sahip olduğu birçok argümanı kullanma olanağından yoksun ve bu haliyle de kullanamaz tabii ki; ben buna dikkat çekmeye çalışmıştım. Soyut bir kavram olarak değerlendirmemişim bunu.

Bir hususa daha kısaca değinmek istiyorum. Yine mevcut Kürt politikasının, iç politikanın gelecekteki iç barış yönünden etkisi konusunda bir soru sorulmuştu. Gerçekten de çok önemli. Türkiye'de çok yoğun ve yıpratıcı, tüketici bir iç çatışma ortamı yaşanıyor; yani artık irrasyonel noktalara sürüklenmiş bir iç savaş olarak da adlandırılan -artık rahatlıkla bunu kullanabiliyoruz- çatışma ortamı var ve bu çatışma ortamı içerisine gerçekten de karşılıklı çok tahrip edici etkinlikler söz konusu. Neredeyse iki halkın doğrudan doğruya karşı karşıya kalma noktasına doğru götürüldüğü olgular var. Bunun mutlaka bertaraf edilmesi gerekiyor. Çatışmanın bu boyutlara varmış olması, hiçbir biçimde tasvip edilemez. Gelecek açısından da, iki halk arasında tarihten gelen kardeşlik duygusuna, bir arada yaşama duygusuna büyük ölçüde olumsuz bir katkısı olur diye düşünüyorum.

Öte taraftan, yaşanan iç çatışmanın akıl dışı dinamiği, Türkiye'de mevcut kurulu sistemin de büyük ölçüde gayri ahlaki bir noktaya doğru sürüklenmesine neden olduğunu görüyoruz. Çünkü mesela zaman zaman değinildi, Bucaklar olayıyla, bu kamyon kazasıyla gündeme gelen olay konusuyla ilgili olarak birkaç şey söylemek istiyorum; bağlantısı var çünkü. Gladyo'nun NATO ölçeğinde komünizm esprisi temelinde oluşturulmuş illegal güç olgusu olduğunu biliyoruz, İtalya'da çok yoğun bir biçimde gündeme geldi, hemen hemen bütün yönleriyle ortaya çıkarıldı. Şimdi Türkiye'de de bu vardı, biliyoruz, 50'lerden itibaren bir güvenlik stratejisi olarak önemli bir gücün bu alanda illegal bir biçimde istihdam edildiğini biliyoruz komünizm tehlikesine karşı. Şimdi komünizm tehlikesinin ortadan kalkmasıyla birlikte bu gücün paramiliter bir güç olarak Kürt sorunu konusunda da yoğun olarak kullanıldığını görüyoruz. Yani çok ilginç bir olay ki, Latin Amerika'da gördüğümüz kontrgerilla olgusuyla da büyük benzerlikler taşıyan bir olay olarak karşımıza çıkıyor. Yani Gladyo'nun tasfiyesi söz konusu değil, ama Türkiye'nin, kendi iç Kürt sorunu konusunda özel bir görevle görevlendirilmesi söz konusu ve her türlü yasadışı gayri ahlaki faaliyetlerde bulunma özgürlüğüne sahip. Şimdi ben merak ediyorum, Gladyo'nun uyuşturucu kaçakçılığıyla ilişkisi ne Türkiye'de? Kara parayla mücadele yasası niye çıkmıyor Türkiye'de? Gerçekten de ilginç şeylerdir, Amerika'nın çok muazzam bir baskısı olduğunu biliyoruz bu yasanın çıkması konusunda. Ama Türkiye, ısrarla ve özellikle yasak savmak kabilinden oyalayıp duruyor bu konuyu. Öte taraftan koruculuk sistemi olarak adlandırdığımız sistemin, yine bir sürü gayri ahlaki, gayri insani ilişkinin üretim merkezi haline geldiğini görüyoruz ve Türkiye'de değerlerin, iç barışı tesis edecek olumlu pozitif değerlerin sosyo-ekonomik alanda, ahlaki alanda tahrip edildiğini görüyoruz. Bu tahribatın da ortadan kalkması için Türkiye'de iç barışın korunması, sorunların barışçı, demokratik yollardan çözümünün önünün açılması gerektiği çok açık. Yoksa bırakın Kürtleri ve Kürt sorununu bir tarafa, bizatihi Türkler için sorun çok daha vahim bir noktaya doğru gidecek diye düşünüyorum.

Teşekkür ederim

Yavuz ÖNEN - Evet, teşekkür ediyoruz. Sayın Karayalçın'ın bir eklemesi var.

Ondan sonra da ben kısa bir değerlendirme yapacağım.

Murat KARAYALÇIN (Samsun Milletvekili)- Sayın konuklar, çok özür dilerim, konuşmacılardan da özür diliyorum; ancak iki iddiayla ilgili ek açıklama yapmak durumundayım. Bunlardan birisi, Çeçenistan'la, diğeri Azerbaycan'la ilgili. Türkiye'nin Azerbaycan'a ve Çeçenistan'a ülkücü darbeci gönderdiği, hatta asker gönderdiği ifadelerine yer verildi; bu doğru değil. Bakın arkadaşlar, bir defa Abdullah Çatlı'nın gittiği bir gazetede bir iddia olarak çıktı; ama daha sonra kanıtlanmadı, o iddiayı ortaya atan gazete daha sonra Abdullah Çatlı değil, Ferman Demirkol adlı bir doçent olduğunu yazmak durumunda kaldı. "Cumhurbaşkanının uçağı Abdullah Çatlı'yı getirdi" diye bir iddia gazetelerde yer aldı ve bu hususu biraz önce Yusuf Bey arkadaşımız da söyledi, bunu ben de okudum. Aynı gazete gelen kişinin Abdullah Çatlı değil, Ferman Demirkol olduğunu yazdı. Sayın Cumhurbaşkanı, o uçağın, kendi uçağı olmadığını da gazeteye açıklamada bulunarak ortaya koydu. Bakın, tabii inanmak sizin tercihiniz, herkes istediğine inanabilir; ama ben size yaşadığım olayları aktarıyorum. Burada birtakım iddialar ortaya atıldı, ben de buradayım. Bu iddiaların ortaya atıldığı sırada Türkiye'nin Başbakan Yardımcısıyım, Dışişleri Bakanım, inanırsınız ya da inanmazsınız, ama doğru olanı size aktarmak durumundayım. Türkiye, bildiğim kadarıyla Azerbaycan'a ülkücü darbeci göndermedi. Bildiğim kadarıyla -özellikle bu kısmı çok iyi bildiğimi sanıyorum- Azerbaycan darbe girişimini önleyen Türkiye'dir. Türkiye, Aliyev'i uyarmıştır, OMON birliklerinin hareketliliğini ilk saptayan Türkiye'dir. Ruşen Cevadov'un tavrını ilk gözleyen Türkiye'dir, bunu Aliyev'e bildiren Türkiye'dir, bu darbeyi önleyen Türkiye'dir. Türkiye'nin, o sırada orada bulunan kimi görevlilerinin böyle bir eylem içinde yer alması doğrudur. Bu Türkiye tarafından cezalandırılmıştır; ama bu, Türkiye'nin, o darbenin içinde yer aldığı anlamına gelmez. Türkiye Çeçenistan'a da asker göndermemiştir, silah göndermemiştir. Göndermez, gönderemez; ama Irak'a bildiğiniz gibi asker göndermiştir; Irak'a doğrudan doğruya müdahale etmiştir. Teşekkür ederim.

Yavuz ÖNEN - Değerli arkadaşlar, ben sabrınızı daha fazla taşımak istemiyorum, bir iki hususu ekleyerek Panelimizi bitirmek amacındayım. Bütün bu konuştuğumuz çerçeve, Ortadoğu, Türkiye ve Kuzey Irak olayları, sonuç olarak şöyle bir gerçeği günümüzde hepimizin önüne çıkarıyor. Bütün bu karmaşa içinde zarar gören Ortadoğu halklarıdır. Dikkat ederseniz, bu egemenlik çatışmasında İran, Irak, Suriye, Türkiye çatışabilir, zaman zaman da özellikle Kürt politikasında anlaşabilirler; ama esas olarak bir başka ortak özelliği vardır bu ülkelerin: Halklar, bu savaş ortamında, bu gerilim ortamında ve kaynakların silahlara akmasından ve bir kaçakçılık ortamı haline gelmiş bölgede, bu kaynakların sürekli güvenlik harcamalarına akmasıyla büyük bir sıkıntı ve bir acıyı yaşamaktadır; ölümü yaşamaktadır, göçü yaşamaktadır ve giderek fakirleşmektedir.

Bugün Saddam'ın ülkesindeki insanları -yani Kürtleri vurdu ama- savaş, kriz sonrasındaki uygulamalar içinde bugün acı çekiyorlar. İran'da halk, büyük bir yoksullaşma sürecine girmiştir. Türkiye'de de benzer bir süreç vardır.

Türkiye'de de, dikkat edin bütçenin çok büyük bir oranı savunma ve güvenlik harcamalarına gitmektedir. Bizim hesaplarımıza göre 17 milyar dolar olan bu harcamalar, bazı rakamlara göre, bazı yaklaşımlara göre 25 milyar dolara kadar çıkmaktadır. Ortadoğu'daki kriz, çok ilginç bir şekilde petrol çıkarları

üzerindeki kavga olmaktan çıkarılmış, bölge halkları arasında bir çatışma ortamına doğru zorlanmaktadır. ABD'nin bölge stratejisi budur ve bu çok önemlidir. Dikkat ederseniz 8 yıllık İran-İrak Savaşı'nda petrolden sağlanan gelirler egemen ülkelerin, yani gelişmiş ülkelerin denetiminde dışında başka etkinlik ajanı yaratılmasını diyor tüketilmiştir ve dikkat ederseniz, en fazla terörist devlet Ortadoğu'da vardır, neden? Böyle tarif edilmiştir ve böyle olması gerekir.

Terör, bölgede, Türkiye'de ve hatta bütün ülkelerin politikalarında bu çarpık yaklaşımı ayakta tutmak için sürekli beslenen ve gözler önüne serilen bir olgu olarak duruyor. Onun için bizim politikalar olarak üzerinde durmamız gereken, burada parça parça bütün konuşmacıların söyleminde yer alan, her ülkenin kendi demokratik sürecini tamamlaması ve bir barış ortamının sağlanmasıdır. Bunun dışında bir çözüm, Ortadoğu için ve Ortadoğu halkları için söz konusu değildir. Ben, konuşmamı bitirmeden bir hususa daha değinmek istiyorum: Sayın Okçuoğlu, tema olarak ve haklı olarak bir Kürt sorununu, bir Kürt kimliği olayını öne çıkardı konuşmasında. Bir değinmesi yanlış anlaşılabilir, ben yanlış anlamış olabilirim: Irak, Türkiye, İran Kürtleriyle ilgili değerlendirmesinde bir kıyaslama yaparken, görece bazı farklılıklar vardı. Olabilir, Irak kendi rejimi içerisinde değişik evrelerde, Kürtlerle değişik federatif çözümlere, gitmiş olabilir, belli kültürel haklar vermiş olabilir; İran'da da Türkiye'den farklı bir süreç, farklı değinmeler, tanımlamalar yapılmış olabilir. Örneğin bir Kürt kimliği, Demirel'in sadece bir realite olarak uçakta söylediği ya da keyifli bir anında dile getirdiği bir olay olmaktan öte, gerçek bir kimlik olarak dile getirilmiş olabilir; fakat özetle bütün bu ülkelerde - Suriye dahil- Kürt kimliği ve Kürt halkı temel bir hedef olarak ele alınmıştır, onun kültürü yıkılmıştır. Dikkat ederseniz, Suriye başta olmak üzere Irak ve İran, bunu çok sistematik olarak uygulamışlardır. Türkiye'de, böylesi bir uygulamanın benzeri yaşanmaktadır.

Bir rakam vereceğim sadece, 1980 İran Devrimi -kendi deyimleriyle- İslam dönüşümü sırasında çok kısa bir süre içinde 50 bin Kürt öldürülmüştür. Bizim iç çatışmadaki sürece bakarsanız, tabii 50 bin, 30 binden büyüktür gibi bir söylemi dile getirmek istemiyorum, fakat yaklaşımın temelde hiç farklı olmadığını belirtmek istiyorum. Şuraya bakmak gerekiyor: Bir halkın doğal kültürel, ekonomik ortamı yıkılıyor mu? Bunu ortak bir projeye mi yapıyorlar? Evet, onun için Ortadoğu'da bu meselede böylesi bir gerçeği iyice yakalamamız lazım. Ben, tekrar barış özlemiyle, barış dileğiyle ve Türkiye'de demokratik bir rejimin oluşması dileğiyle, böylesi bir toplantının yararlı da olduğunu algılayarak, yaşayarak sözlerimi bitiriyorum ve hepinize katıldığınız için, özellikle de konuşmacı dostlarımıza sonsuz teşekkürler ediyorum. Hepinize katıldığınız için tekrar teşekkür ediyorum. Hoşça kalın.